

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

*Ανάγνωση Μικρών Ιστοριών
και η συμβολή της εικόνας
στην αφομοίωση του περιεχομένου τους
από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας*

Επιβλέπων καθηγητής
κ. Β. Δ. Αναγνωστόπουλος

Επιμέλεια εργασίας
Τσομπανοπούλου Γεωργία
Α.Μ. 0296044

ΒΟΛΟΣ 2000

99.019 13 / ΠΑΠ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 612/1
Ημερ. Εισ.: 17-07-2000
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2000
ΤΣΟ

Στον άνθρωπο που ξέρει να

σέβεται, να εκτιμά και να

αγαπά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πρόλογος.....	3
Εισαγωγή.....	5

Α΄ Μέρος

Πρώτο Κεφάλαιο

A1. Αναφορά σε σημαντικά ιστορικά γεγονότα και τάσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας.....	9
Παραπομπές.....	14
A2. Οι Μικρές Ιστορίες και τα χαρακτηριστικά τους. Εικονογράφηση.....	15
Παραπομπές.....	21

Δεύτερο Κεφάλαιο

B1. Η διττή αφηγηματική πράξη στο νηπιαγωγείο και οι προϋποθέσεις για μια καλή ανάγνωση.....	23
Παραπομπές.....	30

Τρίτο Κεφάλαιο

Γ1. Κατηγορίες εικονογραφημένου βιβλίου και κριτήρια επιλογής του.....	31
Παραπομπές.....	37
Γ2. Η προσφορά της εικόνας μιας ιστορίας στην αφομοίωση του περιεχομένου της από το παιδί προσχολικής ηλικίας.....	38
Παραπομπές.....	44

Συνέντευξη του εικονογράφου και καθηγητή
του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Θ. Καμπούρη.....45

Β΄ ΜΕΡΟΣ

B1. Στόχος και υποθέσεις της έρευνας.....	47
B2. Διεξαγωγή της έρευνας.....	49
➤ Ερωτηματολόγια	
1 ^η Ιστορία, «Ιππόλυτος Ιπποπόταμος».....	52
2 ^η Ιστορία, «Ο καλός Φουρφούρης».....	53
3 ^η Ιστορία, «Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής».....	54
B3. Αποτελέσματα της έρευνας.....	55
➤ Πίνακας 1.....	62
➤ Πίνακας 2.....	63
➤ Πίνακας 3.....	64
B4. Συμπεράσματα.....	65
Επίλογος.....	69
Βιβλιογραφία.....	70

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1999 – 2000, παρακολούθησα, το μάθημα «μυθοπλασία και αφήγηση Μικρών Ιστοριών» από την κ. Τασούλα Τσιλιμένη στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας του τμήματος Νηπιαγωγών.

Έχοντας ως αφορμή το μάθημα θέλησα να ερευνήσω περισσότερο το σύγχρονο είδος της παιδικής λογοτεχνίας, τις Μικρές Ιστορίες. Στις Μικρές Ιστορίες όπως παρατήρησα, υπάρχει έντονο το στοιχείο της εικονογράφησης πράγμα που μου κίνησε το ενδιαφέρον για μελέτη. Με το σκεπτικό ότι η εικόνα σήμερα έχει κάνει έντονη την παρουσία της στη ζωή του ανθρώπου θέλησα να ερευνήσω αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα (Εικονογράφηση) των Μικρών Ιστοριών σε σχέση με τα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Επειδή όμως το θέμα της εικονογράφησης είναι πολύ ευρύ, ύστερα από τη μελέτη σχετικής βιβλιογραφίας, πήρα την απόφαση να ερευνήσω πιο συγκεκριμένα κατά πόσο με την ανάγνωση των Μικρών Ιστοριών η επίδειξη των εικόνων τους, βοηθάει τη μνήμη και την παρατηρητικότητα των παιδιών της προσχολικής ηλικίας ώστε να αφομοιώσουν το περιεχόμενο των Μικρών Ιστοριών.

Έτσι ανέλαβα πτυχιακή εργασία με θέμα: «Ανάγνωση Μικρών Ιστοριών και η συμβολή της εικόνας στην αφομοίωση του περιεχομένου τους από παιδιά προσχολικής ηλικίας».

Οι σκοποί της εργασίας μου συνοψίζονται στους εξής:

1. Να γνωρίσω περισσότερα για τις Μικρές Ιστορίες και την εικονογράφηση ως ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα.
2. Να γνωρίσω την τέχνη και την τεχνική της ανάγνωσης (ως μια μορφή αφήγησης) και θεωρητικά μέσα από τη μελέτη σχετικής βιβλιογραφίας και πρακτικά μέσα από τη συνεχή εξάσκηση και μέσα από την έρευνα.
3. Να επισημάνω τη συμβολή της εικόνας στο παιδί της προσχολικής ηλικίας (μέσα από τη σχετική βιβλιογραφία).
4. Να ερευνήσω κατά πόσο η εικόνα μπορεί να συμβάλλει στην αφομοίωση του περιεχομένου των Μικρών Ιστοριών από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (μέσα από έρευνα).
5. Να ερευνήσω κατά πόσο μόνο με την ανάγνωση Μικρών Ιστοριών μπορεί το παιδί προσχολικής ηλικίας να αφομοιώσει το περιεχόμενο της (μέσα από έρευνα).

∴

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Θερμά τον κ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλο, ~~επίκουρο~~ Καθηγητή του παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών και την ~~καθηγήτρια~~ ^{διδάκτορα} κ. Τ. Τσιλιμένη, για τη συνεργασία και τις πολύτιμες συμβουλές τους κατά την διεξαγωγή της πτυχιακής μου εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε έθνος βασίζει την πρόοδο, την ευτυχία και την ευημερία του στη νέα γενιά και προσπαθεί μέσα από την κατάλληλη αγωγή και παιδεία να δώσει στα παιδιά του αρχές και αξίες ζωής, που θα τα κάνουν καλλιεργημένους και συνειδητοποιημένους ανθρώπους. Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή κατέχει η παιδική λογοτεχνία. Τα καλά παιδικά λογοτεχνήματα δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να γνωρίσουν τις ομορφιές της ζωής, να γνωρίζουν νέους κόσμους, διαφορετικά ήθη και έθιμα. Ακόμη και το πιο μικρό παιδί, που δε μπορεί ακόμη να διαβάσει μέσα από τις εικόνες ενός λογοτεχνικού βιβλίου ταξιδεύοντας σε μαγικούς κόσμους, μαθαίνει και υιοθετεί αρχές και αξίες, οι οποίες θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Η συγκεκριμένη εργασία τείνει να φέρει στο φως τη σημασία που έχει η επίδειξη εικόνων των σύγχρονων παιδικών λογοτεχνημάτων, όπως είναι και οι μικρές ιστορίες, στην αφομοίωση του περιεχομένου τους από τα μικρά παιδιά ηλικίας 4¹/₂ ως 6 χρόνων. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη: Α' το θεωρητικό και Β' το ερευνητικό. Στο πρώτο κεφάλαιο του Α' μέρους γίνεται αρχικά μια ιστορική αναφορά στα σημαντικότερα γεγονότα και τάσεις της παιδικής λογοτεχνίας δίνοντας ιδιαίτερα έμφαση στις τελευταίες δεκαετίες (70, '80, '90). Έπειτα γίνεται λόγος για τις μικρές ιστορίες, το σύγχρονο

αυτό το είδος της Παιδικής λογοτεχνίας και για τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Όμως επειδή το θέμα της εργασίας αναφέρεται στη σημασία της εικόνας, στεκόμαστε περισσότερο στην εικονογράφηση ως ένα από τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μικρών ιστοριών. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται η διττή αφηγηματική πράξη που υπάρχει στο νηπιαγωγείο, δηλαδή η αφήγηση ή η ανάγνωση μιας ιστορίας και εξηγούνται οι λόγοι που επιλέγεται η μία από τις δύο αυτές πράξεις κάθε φορά και καθώς η ανάγνωση θα μας απασχολήσει στην έρευνα που θα πραγματοποιηθεί, γίνεται ιδιαίτερος λόγος για την ανάγνωση" τι εννοούμε με τον όρο «ανάγνωση» και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για να είναι καλή η ανάγνωση μιας ιστορίας. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις κατηγορίες του εικονογραφημένου βιβλίου και αναλύονται τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ώστε το περιεχόμενο μιας εικονογραφημένης μικρής ιστορίας ν' ανταποκρίνεται στις ανάγκες και απαιτήσεις του παιδιού της προσχολικής ηλικίας. Στη συνέχεια γίνεται πλέον λόγος για την προσφορά της εικόνας μιας ιστορίας στην αφομοίωση του περιεχομένου της από το παιδί της προσχολικής ηλικίας. Δηλώνεται δηλαδή το πώς η εικόνα σε συνδυασμό με το κείμενο της μικρής ιστορίας βοηθάει το παιδί να κατανοήσει και να συγκρατήσει το περιεχόμενο της.

Στο τέλος του θεωρητικού μέρους παρατίθεται η άποψη του εικονογράφου και καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

κ. Καμπούρη, σχετικά με το θέμα της συμβολής της εικόνας στην αφομοίωση του περιεχομένου της Μικρής Ιστορίας από τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

Στο Β΄ Μέρος αρχικά διατυπώνεται ο στόχος της έρευνας και συνοψίζονται οι υποθέσεις της έρευνας ενώ στη συνέχεια γίνεται λόγος για τη διεξαγωγή της έρευνας. Κατόπιν παρατίθενται τα ερωτηματολόγια των τριών μικρών ιστοριών που επιλέχθηκαν για την έρευνα: α) «*Ο οδοντίατρος Ιππόλυτος Ιπποπόταμος*», της Σ. Ζαραμπούκα, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1996, β) «*Ο καλός Φουρφούρης*» Σεράλ – Φρεντερικ Στέρ, εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα 1998 και γ) «*Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής*» σε μετάφραση Μάϊα Ρούτσου, εκδόσεις Άγκυρα. Έπειτα γίνεται η αποδελτίωση της έρευνας. Καταγράφονται σε ποσοστά οι απαντήσεις που έδωσαν τα παιδιά στις ερωτήσεις που αναφέρονταν στις παραπάνω μικρές ιστορίες. Αμέσως μετά παρατίθενται οι πίνακες των απαντήσεων των παιδιών σε ποσοστά με σκοπό να φανεί καλύτερα η σύγκριση μεταξύ των δύο ομάδων των παιδιών (α΄ και β΄ ομάδα). Μετά τους πίνακες καταγράφονται τα συμπεράσματα που έπονται από τη σύγκριση μεταξύ των δύο ομάδων, της α΄ ομάδας στα παιδιά της οποίας έγινε η ανάγνωση των Μ.Ι. χωρίς την επίδειξη εικόνων και της β΄ ομάδας στα παιδιά της οποίας έγινε η ανάγνωση Μ.Ι. με επίδειξη των εικόνων τους.

Η συγκεκριμένη εργασία ολοκληρώνεται με το επίλογο και με τη σχετική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της.

A' ΜΕΡΟΣ

• ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

A₁. Αναφορά σε σημαντικά ιστορικά γεγονότα και τάσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας

Πολλές προσπάθειες χρονικής τομής της παιδικής λογοτεχνίας έχουν γίνει από διάφορους συγγραφείς. Κάθε προσπάθεια τέτοιου είδους μπορεί να χαρακτηριστεί ως συμβατική, επειδή εξαρτάται από τους κρίνοντες και τα κριτήρια που ο καθένας λαμβάνει υπόψη του. Στη συγκεκριμένη εργασία θα ήταν καλό να σταθούμε σε χρονολογίες και τάσεις που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας.

Μετά την Άλωση (1453) και μέχρι τα 1821 δεν έχουμε εντυπωσιακές παρουσίες. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η «Περί των παιδών αγωγή» καθώς επιχειρείται μια πρώτη προσπάθεια για επικράτηση της δημοτικής. Παιδική λογοτεχνία αποτελούν στο τέλος της περιόδου τα λαϊκά παραμύθια, τα δημοτικά τραγούδια κ.α. Πάντως σημαντική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι «η παιδική λογοτεχνία στηρίχτηκε σε καθαρά δημιουργικά, σε απόλυτα λογοτεχνήματα Ελλήνων ποιητών, πεζογράφων και θεατρικών συγγραφέων»¹.

Το 1858 έχουμε ένα έργο που σημάδεψε την αφετηρία της παιδικής πεζογραφίας και γενικότερα της παιδικής λογοτεχνίας

« ο Γεροστάθης»² του Τ. Μελά, ένα έργο πρωτοποριακό για την εποχή του. Λίγο αργότερα το 1879 εκδίδεται το ανεπανάληπτο περιοδικό «Διάπλασις των Παίδων» καθαρά παιδικό περιοδικό που εξέθρεψε πολλές γενιές Ελληνόπουλων.

Το 1918 ο Ζ. Παπαντωνίου γράφει «Τα ψηλά βουνά», ένα ιστορικό λογοτεχνικό αναγνωστικό της Γ' Δημοτικού το οποίο «σημαδεύει μια νέα και μεγάλη τομή στα παιδικά γράμματα και συμβατικά μπορούμε να θεωρούμε το 1918 έτος – ορόσημο της παιδικής λογοτεχνίας»³. Όμως είναι χαρακτηριστικό ότι «σ' όλα αυτά τα έργα κυριαρχεί ο διδασκισμός και ο φρονηματισμός ενώ απουσιάζει ο προβληματισμός των παιδιών και οι πρωτοβουλίες που τυχόν είναι σε θέση να πάρουν»⁴.

Παρόλ' αυτά η σημασία της παιδικής λογοτεχνίας ως ξεχωριστό είδος της εθνικής λογοτεχνίας αρχίζει ν' αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο με αποτέλεσμα ν' αλλάζουν οι εκτιμήσεις για το ρόλο της στην πνευματική ανάπτυξη των παιδιών και να παραδέχονται ότι μπορεί ν' αυτονομηθεί μέσα στα πλαίσια της. Κυρίαρχα γεγονότα που συνέβαλαν στην αυτονόμηση της παιδικής λογοτεχνίας είναι:⁵

α) η ίδρυση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς (Γ.Λ.Σ.) το 1958, που έχει σαν κύριο στόχο την «Ελληνοποίηση» του παιδικού βιβλίου, πράγμα που σημαίνει ότι τα έργα θα πρέπει να κινούνται μέσα στην ελληνική πραγματικότητα. Για πρώτη φορά προκηρύσσονται βραβεία παιδικής λογοτεχνίας στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας.

Και β) η ίδρυση του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού βιβλίου (Κ.Ε.Π.Β.) το 1969, ο οποίος θεωρείται ως «κατάκτηση» για την Ελληνική παιδική λογοτεχνία, γιατί απλώνει τη δράση του όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό κάνοντας έτσι γνωστό το παιδικό βιβλίο. Επίσης ο Κύκλος για πρώτη φορά προκηρύσσει βραβείο για την εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου (με την οποία θα ασχοληθούμε εκτενέστερα στη συνέχεια).

Η περίοδος του 1970⁶ και ως σήμερα θεωρείται πλέον περίοδος η οποία σημειώνει την Άνοιξη της Παιδικής Λογοτεχνίας, καθώς συνειδητοποιείται οριστικά η αναγκαιότητα ύπαρξής της, αλλά και ο θεμελιακός της ρόλος στην αγωγή των νέων γενεών. Αρχίζουν να αναφέρονται με τις νέες πολιτικές, κοινωνικές δομές, νέα κοινωνικά προβλήματα όπως η ειρήνη, η οικολογία με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται νέες θεματικές και προβληματισμοί. Έτσι παρατηρείται ένας αυξανόμενος πολλαπλασιασμός ποιοτικών εκδόσεων για παιδιά και μια διεύρυνση της θεματογραφίας γύρω από κοινωνικά προβλήματα. Χαρακτηριστική αυτή την περίοδο είναι και η ποιοτική άνοδος στην εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα⁷ της δεκαετίας του '70 είναι ότι το παιδικό πεζογράφημα καλύπτει το 70% της συνολικής λογοτεχνικής παραγωγής και κύριοι θεματικοί άξονες των παιδικών πεζογραφημάτων αυτής της δεκαετίας είναι: το διάστημα, ο γαλαξιακός χώρος, τα πολιτικά γεγονότα, το

φυσικό περιβάλλον, ο ρεαλισμός χωρίς φυσικά να αρνείται το φανταστικό στοιχείο, η νέα όραση που προετοιμάζει το παιδί για το παρόν και για το μέλλον, οι αξίες και πρότυπα για μίμηση.

Στις επόμενες δεκαετίες '80 και '90 έρχονται να προστεθούν νέες τάσεις όπως είναι ο ανιμισμός σύμφωνα με τον οποίο όλα ζωντανεύουν και ανθρωπομορφοποιούνται, ο συμβολισμός και η αλληγορία όπου νέα σύμβολα υποκαθιστούν τα παλιότερα, όπως για παράδειγμα το ρομπότ παίρνει τη θέση του νάνου. Το χιούμορ επίσης χαρακτηρίζει τα σύγχρονα παραμύθια και τις σύγχρονες ιστορίες καθώς και η νέα χρήση της γλώσσας των παιδικών βιβλίων όπου παρατηρεί κανείς την τάση να χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις από το αγοραίο λεξικό των παιδιών και ν' αποφεύγονται τα πολλά λογοτεχνικά στοιχεία ενώ η αφήγηση να γίνεται πιο γοργή και «κινητική».

Στη δεκαετία⁸ του '80 παρατηρούμε πλέον την ολοκληρωτική στροφή των συγγραφέων προς την πεζογραφία καθώς επίσης και την εμφάνιση ενός νέου ισχυρού ρεύματος τα σύγχρονα παραμύθια, τα παραμυθιακά αφηγήματα και τις «Μικρές Ιστορίες». Αυτή τη στροφή μπορεί κανείς να την ερμηνεύσει επικαλούμενος πολλούς λόγους λ.χ. ότι απευθύνονται σε ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, ότι για τον εκδότη: είναι εύκολο και σίγουρο κέρδος, ότι θεωρήθηκαν από τους συγγραφείς εύκολο είδος γραφής. Επειδή όμως οι Μικρές Ιστορίες θα μας απασχολήσουν περισσότερο στη συγκεκριμένη

εργασία, είναι καλό να επισημάνουμε ορισμένα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Λ. Γιάκος, *«Ιστορία της Ελληνικής Λογοτεχνίας»*, εκδ. Δ. Παπαδήμα, Αθήνα 1989, σελ.19
2. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος – Αντ. Δελώνης, *«Παιδική Λογοτεχνία και Σχολείο»*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1988, σελ.127
3. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος – Αντ. Δελώνης, ο.π., σελ.131
4. Δ. Γιάκος *«Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας»*, τόμος Β΄
5. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος *«Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας»*. εκδ. Φίλων, Αθήνα 1998, σελ.25
6. Αντ. Δελώνης, *«Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία 1835 – σήμερα»*, εκδ. Ηράκλειτος, Αθήνα 1986, σελ.25
7. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, ο.π., *«Τάσεις και εξελίξεις...»*, σελ.77, σελ.188
8. ο.π., σελ.166

:

Α₂. Οι Μικρές Ιστορίες και τα χαρακτηριστικά τους.

Εικονογράφηση

Στη δεκαετία του 1970 – 80 κάνει δυναμική την εμφάνισή του το «μικρότερο» είδος της παιδικής λογοτεχνίας η Μικρή Ιστορία, που απευθύνεται στο παιδί της προσχολικής ηλικίας. Αναμφισβήτητα Μικρές Ιστορίες γράφονταν και παλιότερα¹. Σαν προδρομική μορφή μπορεί να θεωρηθεί η «Ιστορία του Κων/νου Γ΄, του μικρού καλού παιδιού» που υπάρχει στο περιοδικό «Παιδική Αποθήκη» (1836). Στη «Διάπλαση των Παίδων» συναντάμε Μικρές Ιστορίες σε συνέχειες αλλά και με το γενικό τίτλο «Ανάγνωσμα δια πολύ μικρά παιδιά», όπως το «Καλήν όρεξιν!» (1889). Η Ιουλία Δραγούμη γράφει την ιστορία «Ο βάτραχος που βαριέται» (1919). Ο Βλέσσας γράφει τις «Εύθυμες Ιστορίες» (1956) που αποτελούν μια μορφή μικρής ιστορίας και η Αντιγόνη Μεταξά στο βιβλίο με τίτλο «Η ώρα του παιδιού» περιλαμβάνει ανάμεσα στα παραμύθια και μικρές ιστορίες. Η θεία Λένα γράφει πολλές ιστορίες για τα μικρά παιδιά που τις περιλαμβάνει στα διάφορα βιβλία της αλλά και στην «Εφημεριδούλα της θείας Λένας» όπως: «Το μαγικό κουνέλι» φ.32 Μάρτιος 1955.

Σημαντικό ρόλο στη καλλιέργεια και εξέλιξη των Μικρών Ιστοριών έπαιξε η Γ.Λ.Σ. και φυσικά ο Κ.Ε.Π.Β. Όμως ο ρόλος της Γ.Λ.Σ. υπήρξε καθοριστικός καθώς με κίνητρο την

εκάστοτε προκήρυξη των διαγωνισμών της ανέδειξε αξιόλογους συγγραφείς που ασχολήθηκαν με τις Μικρές Ιστορίες. Η αρχή έγινε το 1970 με την προκήρυξη του ετήσιου διαγωνισμού όπου υπάρχει και ένα νέο βραβείο. Από τότε άρχισαν να γράφονται όλο και περισσότερες μικρές ιστορίες με αποτέλεσμα ν' αποτελέσουν σήμερα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των νηπιαγωγών.

Όταν λέμε «Μικρές Ιστορίες» «εννοούμε μια πολύ σύντομη διήγηση, η οποία στα πλαίσια μιας πλέον ρεαλιστικής αντιμετώπισης της καθημερινότητας, δίνει μια εικόνα ζωής από τον κόσμο του παιδιού, με λόγο αφαιρετικό αλλά προσιτό στην αντιληπτικότητά του, οικείο και άμεσο και συγχρόνως συγκεκριμένο»².

Στόχος των Μικρών Ιστοριών είναι να ενημερώσουν και να πληροφορήσουν τον αναγνώστη γύρω από θέματα κοινωνικού περιεχομένου, όπως είναι οι σχέσεις των ανθρώπων, οι συναισθηματικές αξίες και ηθικές, η φιλία, η αλληλεγγύη και η ειρήνη. Επίσης, γύρω από θέματα πραγματογνωστικού περιεχομένου όπου τα παιδιά θα γνωρίσουν φυσικά φαινόμενα. Σε μια μικρή ιστορία ενυπάρχει και το ψυχαγωγικό περιεχόμενο, όπου παρατηρείται διάχυτο το στοιχείο το χιούμορ και της διασκέδασης. Στη δεκαετία του '80 εμφανίζονται Μ.Ι. με οικολογικό περιεχόμενο, το οποίο δεν αναφέρεται μόνο στις καταστροφές του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και στις ομορφιές της φύσης τονίζοντας την αισιόδοξη πλευρά του

θέματος. Επίσης υπάρχουν Μικρές Ιστορίες περιπέτειας που αναφέρονται στις σκανταλιές των παιδιών, εορταστικού – θρησκευτικού περιεχομένου και τέλος ταξιδιωτικές ιστορίες που περιγράφουν μια εκδρομή. Αξιοσημείωτο είναι πως μια Μικρή Ιστορία μπορεί ν' ανήκει όχι μόνο σε μία θεματική κατηγορία αλλά και σε περισσότερες .

Η Μικρή Ιστορία όσο σύντομη κι αν είναι έχει μια προκαθορισμένη φόρμα:⁴ αρχή – μέση – τέλος. Μ' αυτόν τον τρόπο ο συγγραφέας θα πρέπει να παρουσιάσει μέσα σε μια περιορισμένη ιστορία τα πρόσωπα, τη δράση – αντίδραση και τη λύση. Το τέλος της ιστορίας είναι πάντα αισιόδοξο καθώς θέλει να τονίσει την αισιοδοξία του παιδιού και πάντοτε υπάρχει μια λύση.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα⁵ των Μικρών Ιστοριών. Εκτός από την περιορισμένη έκταση, είναι ο χώρος και ο χρόνος. Το παιδί βιώνει το «εδώ» και «τώρα» γι' αυτό και οι Μικρές Ιστορίες εξελίσσονται σε χρόνο και χώρο που είναι γνώριμος στο παιδί, προσπαθώντας παράλληλα να του δώσουν νέες εμπειρίες. Όσον αφορά τους ήρωες των Μικρών Ιστοριών μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές ομάδες: α) οι άνθρωποι, β) τα ζώα και γ) τα αντικείμενα. Εύκολα μπορεί να διακρίνει κανείς στις μικρές ιστορίες το στοιχείο του ανιμισμού σύμφωνα με το οποίο όλα εμψυχώνονται, με στόχο το παιδί να μάθει τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των προσώπων και των αντικειμένων.

Βασικό γνώρισμα των Μικρών Ιστοριών είναι και η γλώσσα. Και ενώ στη δεκαετία του '70 επικρατούσε στην παιδική λογοτεχνία η μεγάλη τάση του υποκορισμού κατά τη δεκαετία του '80 και με τη θεματική άνοδο της συγγραφής των Μικρών Ιστοριών ο υποκορισμός χρησιμοποιείται με μέτρο. Αφηρημένες έννοιες δεν υπάρχουν για το μικρό παιδί παρά ελάχιστες και στα επίθετα το λεξιλόγιο του περιορίζεται στα συνηθισμένα⁶. Αν πρέπει να του περιγράψει κανείς τις καταστάσεις στις οποίες αναφέρονται τα επίθετα αυτά πρέπει να το κάνει αναλυτικά χρησιμοποιώντας λέξεις του λεξιλογίου που είναι οικείο στο παιδί. Αντί π.χ. να πει «έμεινε έκπληκτος» μπορεί να πει «γούρλωσε τα μάτια του». «Γιατί ας μη ξεχνάμε πως η αντίληψη του μικρού παιδιού ως μια ορισμένη ηλικία είναι οπτική»⁷.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό των Μικρών Ιστοριών αποτελεί η εικονογράφηση με την οποία θ' ασχοληθούμε διεξοδικά στη συνέχεια. Σ' αυτό το σημείο μπορούμε να πούμε πως αφετηρία⁸ της ιστορίας του εικονογραφημένου εντύπου αποτελεί ουσιαστικά η εφεύρεση της τυπογραφίας το 15^ο αιώνα και της εκτυπωτικής τέχνης. Η εφεύρεση της τυπογραφίας συνέβαλε αποφασιστικά στην ποιοτική άνοδο των βιβλίων με εικόνες. Αλλά η εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου πλουτίζεται με την ανακάλυψη της εκτύπωσης της χρωματιστής εικόνας τον 19^ο αιώνα.

Η σύγχρονη εικονογράφηση έχει γίνει περισσότερο αφηρημένη σε σύγκριση με την παλιά κλασική γραμμή. Ευδιάκριτη είναι η νέα τάση του ιμπερσιονισμού όπου «η ακριβής απόδοση των μορφών μπαίνει σε υποδεέστερη θέση και δίνεται προτεραιότητα στο χρώμα και το φως»⁹. Αλλά και το διαστημικό στίγμα, ο ανεικονικός ανιμισμός και η ψυχολογική διαφάνεια αποτελούν νέες τάσεις του σύγχρονου εικονογραφημένου βιβλίου.

Έπειτα απ' όλα αυτά παρατηρούμε ότι η παιδική λογοτεχνία ως αυτόνομος κλάδος της εθνικής μας λογοτεχνίας σημειώνει την τελευταία εικοσαετία αλματώδη άνθηση ιδιαίτερα στο χώρο της πεζογραφίας. Και ως «τέχνη» στο χώρο της αγωγής του παιδιού καλείται να πλουτίσει εμπειρίες, να οξύνει την ευαισθησία του, να διαφοροποιήσει μέσα στον άνθρωπο την εικόνα του κόσμου, ν' αποκαλύψει καινούριες πηγές ζωής νέες μορφές γνώσης. Το παιδί που διαβάσει «βελτιώνει την εκφραστική του ικανότητα»¹⁰. Τα βιβλία παρέχουν πληθώρα καινούριων λέξεων για τα παιδιά που με τη συνεχή αφήγηση των λογοτεχνικών κειμένων τις υιοθετούν και τις χρησιμοποιούν στη συνέχεια στην καθημερινή τους ομιλία. Μέσα όμως από ένα παιδικό βιβλίο το παιδί ψυχαγωγείται και «έρχεται σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της τέχνης και της λογοτεχνίας.»¹¹.

Καθώς λοιπόν το περιεχόμενο του παιδικού βιβλίου μπορεί ν' αναφέρεται σε πραγματικές ή φανταστικές

καταστάσεις, σε θέματα που απασχολούν άμεσα το παιδί ή σε προβλήματα του ευρύτερου κοινωνικού χώρου, όσο βέβαια το παιδί μπορεί να κατανοήσει «είναι σε θέση να συντελέσει τη γενικότερη αγωγή του παιδιού ως ανθρώπου»¹².

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Γ.Τσιλιμένη, Πρόσθετος Φάκελος του μαθήματος «Μυθοπλασία και αφήγηση Μικρών Ιστοριών», σελ.8 Βόλος 1999
2. Αντ. Δελώνης, «Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία», εκδ. Ηράκλειτος, Αθήνα 1986, σελ.126
3. Τασ. Τσιλιμέρη, Φάκελος Σημειώσεων «Μυθοπλασία και αφήγηση μικρών ιστοριών» Βόλος 1999, σελ.9 και Σημειώσεις παραδόσεων του μαθήματος «Μυθοπλασία.....»
4. Τασ. Τσιλιμέρη, Φάκελος Σημειώσεων «Μυθοπλασία και αφήγηση μικρών ιστοριών» Βόλος 1999, σελ.9 και Σημειώσεις παραδόσεων του μαθήματος «Μυθοπλασία.....»
5. Τασ. Τσιλιμέρη, Φάκελος Σημειώσεων «Μυθοπλασία και αφήγηση μικρών ιστοριών» Βόλος 1999, σελ.9 και Σημειώσεις παραδόσεων του μαθήματος «Μυθοπλασία.....»
6. Γ. Ταρσούλη «Παραμύθια και Μικρές Ιστορίες», περ. «Διαδρομές» τ.2/1986, σελ.138
7. ο.π. «Παραμύθια.....», σελ.138
8. Γ. Κιτσαράς «Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και προσχολική ηλικία». εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ.25

9. ο.π. «*Το εικονογραφημένο... ..*», σελ.81
10. Άρλοντ Γκρέμινγκερ, «*Το παιδί και το βιβλίο*»,
Αθήνα 1979, εκδ. σελ. *GRE*
11. Δ. Γιάκος, «*Ιστορία της Ελληνικής Παιδικής
Λογοτεχνίας*», εκδ. Εστία, Αθήνα 1977
12. Λ. Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου «*Μιλώντας για τα
παιδικά βιβλία*», Αθήνα 1983, εκδ. Καστανιώτη, σελ.12

809,892 82
ΠΕΤ

• ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

B1. Η διττή αφηγηματική πράξη στο νηπιαγωγείο και οι προϋποθέσεις για μια καλή ανάγνωση

Κύριο μέσο για να έρθει σε άμεση επαφή το παιδί με την λογοτεχνία είναι η αφήγηση λογοτεχνικών κειμένων, η οποία μπορεί να γίνει από πρόσωπα τόσο του οικογενειακού όσο και του εκπαιδευτικού περιβάλλοντός του. Στην οικογένεια τεράστια γλωσσική επίδραση στο παιδί ασκεί η μητέρα αλλά και η παρουσία αδερφών, θείων και παππούδων. Και «όσο πιο ευνοϊκό είναι το γλωσσικό, μορφωτικό και κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού τόσο πιο πλεονεκτική είναι η θέση του από το παιδί κατώτερου κοινωνικού στρώματος»¹.

Όταν το παιδί έρχεται στο νηπιαγωγείο αντιμετωπίζει μια νέα γλωσσική πραγματικότητα, τη γλώσσα του νηπιαγωγού. Αυτή η συνάντηση είναι καθοριστική για τη γλωσσική εξέλιξη του παιδιού, γιατί ανάλογα με το βαθμό ομοιότητας της γλώσσας του νηπιαγωγού με τη γλώσσα της οικογένειάς του θα δεχτεί μεγάλη ή μικρή επίδραση. Οι δυνατότητες αφομοίωσης της «νέας γλώσσας» διαφέρουν από άτομο σε άτομο, εξαιτίας αυτού του διαφορετικού κοινωνικού περιβάλλοντος από το οποίο προέρχεται.

Στο νηπιαγωγείο το παιδί μαθαίνει να εκφράζεται σωστά, να διαμορφώνει την προσωπικότητά του αποκτώντας γλώσσα

επικοινωνίας και ανακοινώσεων με τα άλλα πρόσωπα. Υπόδειγμα γλωσσικό μέσα στο νηπιαγωγείο αποτελεί ο νηπιαγωγός. Το παιδί αρχίζει να μιμείται τη γλώσσα του καθώς και τη λογοτεχνική γλώσσα μέσα από το ποικίλο αφηγηματικό υλικό που επιλέγει κάθε φορά, όπως είναι οι ιστορίες και τα παραμύθια.

Η αφηγηματική πράξη² στο νηπιαγωγείο έχει διττή μορφή: Στην πρώτη περίπτωση ο αφηγητής – νηπιαγωγός λειτουργεί αφηγούμενος προφορικά ως δημιουργός ή αναδημιουργός, δηλαδή λειτουργεί ως πρόσωπο που παράγει πρωτότυπη ή πρότυπη αφήγηση ή αναπαράγει πλασματικές, λαϊκές συνήθως αφηγήσεις. Γι' αυτό μπορούμε να πούμε ότι η αφήγηση ταιριάζει περισσότερο στο λαϊκό παραμύθι, όπου ενυπάρχει έντονο το μαγικό και εξωπραγματικό στοιχείο. Έτσι ο νηπιαγωγός – αφηγητής μπορεί ν' αφηγηθεί με το δικό του εκφραστικό τρόπο το παραμύθι, το οποίο έχει φροντίσει να γνωρίζει πολύ καλά.

Στην δεύτερη περίπτωση έχουμε τον αφηγητή που γίνεται αναγνώστης ενός κειμένου λειτουργώντας ως διαμεσολαβητής ανάμεσα στο κείμενο και στο ακροατήριο, εν προκειμένω στα παιδιά. Αυτή η μορφή της αφήγησης – η ανάγνωση κυριαρχεί στις μικρές ιστορίες και πιο γενικά στα σύγχρονα λογοτεχνήματα. Η ρεαλιστική εξιστόρηση και περιγραφή των Μικρών Ιστοριών, η εικονογράφηση των βιβλίων αλλά και ο

γενικότερος στόχος των Μικρών Ιστοριών είναι παράγοντες επιλογής της ανάγνωσης και όχι της προφορικής αφήγησης.

Όταν λέμε «ανάγνωση»³ εννοούμε «αναγνώριση του γραπτού κειμένου που εκφράζεται με σύμβολα». Απλά μπορούμε να πούμε ότι είναι η μεταφορά του γραπτού λόγου σε προφορικό και ταυτόχρονα η κατανόηση του περιεχομένου. Στην ανάγνωση παρατηρούμε τις εξής ενέργειες: α) οπτική αντίληψη της λέξης β) γλωσσοκινητική αντίληψη, δηλαδή σχηματισμό φθόγγων ή ήχων, γ) ακουστική αντίληψη όταν προφέρουμε ηχηρά τη λέξη και δ) κατανόηση του περιεχομένου. Δηλαδή στην ανάγνωση εφαρμόζεται κάποια τεχνική που διακρίνεται στην εξωτερική και την εσωτερική. Αυτή η τεχνική ενισχύεται με το χρόνο, την πείρα, τη μελέτη βιβλίων, την πρακτική εξάσκηση καθώς και τη θεωρητική κατάρτιση.

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις (αφήγηση ή ανάγνωση) η συμβολή του αφηγητή στην παραγωγή ενός καλού αποτελέσματος είναι ουσιαστική. Ο ρόλος αυτός σχετίζεται με την προσωπικότητα του αφηγητή – νηπιαγωγού, ο οποίος θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ορισμένες προϋποθέσεις⁴ για να είναι η ανάγνωση μιας ιστορίας καλή στο νηπιαγωγείο.

Η σωστή ανάγνωση ξεκινά από την καλή προετοιμασία που θα έχει ο αφηγητής. Πρώτη φάση της προετοιμασίας είναι η εκλογή της κατάλληλης ιστορίας. Αυτή εξαρτάται αφενός μεν από την ανάλογη ενημέρωση, την ευαισθησία και γενικά την

παιδεία του νηπιαγωγού και αφηταίρου από το παιδικό ακροατήριο. Ο αφηγητής οφείλει να λάβει υπόψη του την ηλικία των παιδιών, τα ενδιαφέροντά τους, τις ανάγκες και τα προβλήματά τους. Η σωστή εκλογή προδιαγράφει και τη σωστή πορεία και επιτυχία της ανάγνωσης.

Αναγκαία είναι και η καλή γνώση της ιστορίας που πρόκειται να διαβάσει ο νηπιαγωγός, γιατί οι διακοπές και οι αυτοσχεδιασμοί διαταράσσουν την ομαλή ροή και την ατμόσφαιρα της ανάγνωσης. Η γνώση της ιστορίας συνεπάγεται την προσωπική χαρά που θα πρέπει να μεταδίδει ο νηπιαγωγός στο ακροατήριο του. Αυτή η ψυχική ευφορία και ικανοποίηση θα απογειώσει ευκολότερα τη φαντασία των παιδιών καθώς ο νηπιαγωγός βυθίζεται μέσα στην ιστορία του και υποδύεται τον ρόλο των ηρώων με ένταση και ζωντάνια.

Συνήθως η ανάγνωση απαιτεί μια ατμόσφαιρα ευνοϊκή για τον αφηγητή και το ακροατήριό του. Ο νηπιαγωγός λοιπόν θα πρέπει να φέρει τα παιδιά στο σημείο ν' αναμένουν την ώρα της ανάγνωσης της ιστορίας σαν κάτι πολύ σημαντικό και ξεχωριστό από τα συνηθισμένα. Χρειάζεται δηλαδή κάποια ψυχολογική προετοιμασία. Αλλά και η ρύθμιση του χώρου, η κατάλληλη τοποθέτηση ακροατηρίου και αφηγητή συμβάλλουν ουσιαστικά στο καλό αποτέλεσμα της τέχνης της ανάγνωσης. Ταχτοποιούνται πρώτα τα παιδιά ώστε να αισθάνονται άνετα σχηματίζοντας ημικύκλιο ενώ ο νηπιαγωγός κάθεται κοντά στα παιδιά έχοντας οπτική επαφή με όλο το ακροατήριο.

Όπως είναι γνωστό ο προφορικός λόγος σε ελεύθερη ομιλία, συνδέεται με τη λειτουργία της αναπνοής. Η γνώση αυτής της λειτουργίας βοηθάει στη χρήση του σωστού τόνου, έντασης, προφοράς και χρωματισμού της φωνής. Η προφορά έχει σημασία στην ανάγνωση γιατί τα παιδιά μιμούνται πολύ εύκολα τα ελαττώματα της φωνής. Και είναι φυσικό κατά την ανάγνωση να συμπάσχει και ο αφηγητής, να νιώθει τ' ανάλογα συναισθήματα και να τα εκφράζει με τον ανάλογο τόνο και χρώμα φωνής.

Όταν διαβάζει κανείς κάποια ιστορία οφείλει να είναι απλός, κατανοητός και ευδιάθετος. Αυτό σημαίνει ότι βυθισμένος μέσα στην ιστορία του δεν έχει τράκ και οι λέξεις, τα επεισόδια, οι εικόνες έρχονται αβίαστα. Έτσι τα γεγονότα δίνονται με γοργό ρυθμό χωρίς παρεμβάσεις και σχοινοτενείς περιγραφές. «Ο αφηγητής με φυσικότητα και ζωντάνια, με τις κατάλληλες διακυμάνσεις της φωνής και με μετρημένες κινήσεις και μορφασμούς που υποβάλλουν το περιεχόμενο, ερεθίζει τη φαντασία του ακροατή – παιδιού»⁵.

Όμως για να είναι μια αφήγηση καλή οφείλουμε να λάβουμε υπόψη το τέλος της ιστορίας, το οποίο θα πρέπει ν' αποκαθιστά την ηθική τάξη, ν' αμοίβει και να δικαιώνει το καλό, να τιμωρεί και να εξουδετερώνει το κακό. Η κάθαρση αυτή προσφέρει στο παιδί ισορροπία, πίστη και αισιοδοξία για τη ζωή.

Μετά την ανάγνωση είναι δυνατόν ν' ακολουθήσουν ποικίλες δραστηριότητες που ικανοποιούν την ανάγκη του παιδιού για έκφραση και επικοινωνία. Μια από αυτές τις δραστηριότητες και η πιο συνηθισμένη είναι η συζήτηση.⁶ Σ' αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ο κίνδυνος που караδοκεί, καθώς εύκολα η συζήτηση μπορεί να χάσει τον αληθινό προορισμό της (δραστηριοποίηση κυρίως του νου). Οι ερωτήσεις του τύπου «σας άρεσε η ιστορία;» πρέπει να αποφεύγονται, γιατί σύμφωνα με τον B. Bettelheim: «το να εξηγήσεις σ' ένα παιδί γιατί ένα παραμύθι το συναρπάζει καταστρέφει τη μαγεία του που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το γεγονός ότι δε ξέρει ακριβώς γιατί ευχαριστείται απ' αυτό»⁷. Τα παιδιά θα πρέπει ν' αφήνονται ελεύθερα να εκφράσουν τις σκέψεις τους, τις απορίες, τις κρίσεις, να κάνουν διάλογο μεταξύ τους. Ο αφηγητής – νηπιαγωγός με ερωτήσεις που θέτουν σε προβληματισμό τα παιδιά τα βοηθά ν' αφομοιώσουν γνώσεις συνειδητά, να σκέφτονται, να εκφράζονται ελεύθερα.

Εφαρμόζοντας λοιπόν έναν νηπιαγωγό τις παραπάνω προϋποθέσεις πετυχαίνει μια σωστή ανάγνωση στην τάξη του. Εντούτοις η ανάγνωση προκαλεί χαρά, ψυχαγωγεί, συντελεί στην καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας του παιδιού αλλά μέσα από την ακρόαση λογοτεχνικών κειμένων καλλιεργείται και η ακουστική αντίληψη και συγκέντρωση προσοχής σε ουσιώδη ερεθίσματα. Καλλιεργείται η μνήμη και η φαντασία του παιδιού

από τις ποικίλες γλωσσικές δραστηριότητες, που προσφέρει η ανάγνωση και γενικότερα η αφήγηση.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Β.Αναγνωστόπουλος, «Γλωσσικό υλικό στο νηπιαγωγείο», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ.45
2. Β.Αναγνωστόπουλος, «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού» εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ.186
3. Β.Αναγνωστόπουλος, «Ανιχνεύσεις», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1987, σελ. 88
4. ο.π., «Τέχνη και τεχνική...», σελ. 192 και «Γλωσσικό υλικό», σελ. 50
5. Κ.Κουλουμπή – Παπαπετροπούλου, περ. «Διαδρομές», τ.27/1992, σελ.53
6. ο.π., «Διαδρομές», τ. 27/1992, σελ.54
7. ο.π., σελ.53

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Γ1. Κατηγορίες εικονογραφημένου βιβλίου και κριτήρια επιλογής του.

Στην εποχή μας με την ανάπτυξη και βελτίωση των τεχνικών και των μεθόδων της εικονογράφησης, η εικόνα διαδόθηκε ταχύτατα και απέκτησε σημαντική θέση στα έντυπα και τα βιβλία τα οποία πολλές φορές, συμπληρώνει αισθητικά και δένεται μαζί τους λειτουργικά. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη την τάση της εποχής μας για όσο το δυνατόν περισσότερη οπτική επίδραση στο παιδί, θεωρείται το εικονογραφημένο βιβλίο ως «ένα πολύτιμο μέσο αγωγής, το οποίο παίζει ρόλο αποφασιστικό στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού»¹.

Τα σύγχρονα εικονογραφημένα βιβλία μπορούμε να πούμε ότι απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε μικρά παιδιά λαμβάνοντας υπόψη τον παραστατικό χαρακτήρα της σκέψης του μικρού παιδιού. Υπάρχουν δύο κατηγορίες εικονογραφημένων βιβλίων². Η κατηγορία που μεταδίδουν το μήνυμά τους μόνο με την εικόνα και στην κατηγορία εκείνων που το μεταδίδουν με εικόνα και κείμενο μαζί. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση υπάγονται βιβλία όπου η εικόνα μπορεί να παίξει διακοσμητικό ρόλο ή να δένεται οργανικά με ορισμένα σημεία του κειμένου ή να είναι στο λόγο υποτελής ή αντίθετα ο

λόγος να είναι υποταγμένος στην εικόνα. Σε άλλα όμως παιδικά βιβλία η εικόνα και το περιεχόμενο βρίσκεται σε ισοδυναμία ποιοτική ή λειτουργική.

Στην ηλικία των 3 – 7 χρόνων οι συμβολιστικοί μηχανισμοί βρίσκονται στο στάδιο της εξέλιξης. «Το παιδί αυτής της ηλικίας ελάχιστα ενδιαφέρεται για το κείμενο και το λόγο και η προσοχή του επικεντρώνεται στα οπτικά – εικαστικά σύμβολα τα οποία πρέπει να είναι ποιοτικά ανώτερα, να ανταποκρίνονται στην αντιληπτική ικανότητα του παιδιού και να κυριαρχούν τα «ζεστά» και φωτεινά χρώματα, ώστε να σαγηνεύουν και να αιχμαλωτίζουν το παιδί»³.

Επίσης παρατηρείται ότι «το παιδί αυτής της ηλικία έχει περιορισμένη καλλιτεχνική αγωγιμότητα και αποκρυπτογραφική ικανότητα της εικόνας και του κόσμου και ακόμη ότι μπορεί να δέχεται καλλιτεχνικά μηνύματα μόνο από τη σφαίρα του συγκεκριμένου»⁴.

Μία σύγχρονη λοιπόν ιστορία μεστή από εικόνες θα πρέπει να πληρεί ορισμένα κριτήρια ώστε το περιεχόμενό της να ανταποκρίνεται στις ανάγκες, απαιτήσεις του παιδιού προσχολικής ηλικίας. Σύμφωνα με το Maier⁵ ένα εικονογραφημένο βιβλίο θα πρέπει:

A) να έχει μια περιβαλλοντική, επεξηγηματική λειτουργία“ πρέπει δηλαδή να οδηγεί το παιδί στην ανακάλυψη του κόσμου του και στη συνέχεια να κάνει μια εικόνα το ίδιο.

Β) μέσα από την ενασχόληση του παιδιού με το εικονογραφημένο βιβλίο να επιτελείται ταυτόχρονα ένα φαινόμενο πνευματικής άσκησης και πνευματικής παρότρυνσης.

Γ) να κατέχει μια «υπο στενή έννοια αγωγική λειτουργία», δηλαδή την ανάπτυξη της ηθικής σκέψης και τον τρόπο συμπεριφοράς του παιδιού. Στο σημείο αυτό ο Maier υποστηρίζει ότι τα μικρότερα παιδιά αισθάνονται και αντιδρούν διαφορετικά από τους ενήλικες.

Δ) να περιέχει «σπουδαίες λογοτεχνικές και παιδαγωγικές λειτουργίες». Σχολιάζοντας την άποψη αυτή η Buening υποστηρίζει ότι το εικονογραφημένο βιβλίο παρέχει τις πρώτες λογοτεχνικές εμπειρίες του παιδιού, μπορεί να λύσει θέματα που συνδέονται με την αγωγή της ανάγνωσης και να «ρίξει γέφυρες» για ανάγνωση εκτός σχολείου.

Ε) να είναι αισθητά σημαντικό, για να μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη των αισθητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων του παιδιού. Θα πρέπει δηλαδή οι εικόνες να είναι σωστές, ελκυστικές χωρίς το στοιχείο του περίτεχνου και του περίπλοκου, να προκαλούν το ενδιαφέρον του μικρού αναγνώστη και να οδηγούν βαθμιαία στην αγάπη για το βιβλίο αλλά και στην αγάπη και την κατανόηση της τέχνης γενικότερα.

Ωστόσο για να εκπληρώνει το εικονογραφημένο βιβλίο όλες τις παιδαγωγικές απαιτήσεις και ν' ασκεί βαθιά επίδραση στο μικρό αναγνώστη πρέπει να περιέχει και άλλα στοιχεία και

μάλιστα έντεχνα, προσαρμοσμένα στο ύφος και απόλυτα εναρμονισμένα μεταξύ τους. «Τέλειο εναρμονισμένο σύνολο και αισθητικά αρτιωμένο είναι εκείνο που και η τεχνική του κατασκευή (μέγεθος, σχήμα, χρώμα κ.α) και το περιεχόμενο (κείμενο, εικόνες) έχουν συνταιριαστεί απόλυτα με τις καλλιτεχνικές προθέσεις του ζωγράφου και τις ψυχολογικές απαιτήσεις του παιδιού»⁶.

Ως κριτήρια αξιολόγησης δεν αναγνωρίζονται πάντα τα ίδια από τους ειδικούς. Κυρίως όμως «η ποιότητα του εικονογραφημένου βιβλίου καθορίζεται από τη δομή της εικόνας»⁷. Από παιδαγωγική άποψη η διαμόρφωση της εικόνας πρέπει να είναι σταθμισμένη στις ικανότητες του παιδιού με τις δύο όψεις της δηλαδή και ως φορέας του μηνύματος αλλά και ως καλλιτεχνικό γεγονός. Ακόμη, η εικόνα πρέπει να εξασφαλίζει στο μαθητευόμενο αναγνώστη αναγνωσιμότητα, να μεταφέρει γνώσεις και πληροφορίες. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός η εικόνα θα πρέπει να μην προκαλεί σύγχυση, δηλαδή τα εικονιζόμενα να συνδέονται με τον κόσμο των βιωμάτων και τη φαντασία του παιδιού. Βέβαια η κατανόηση μιας εικόνας απαιτεί από το παιδί μια εκτενή και σύνθετη επίδοση, επειδή κατά την παρατήρηση της εικόνας συμμετέχουν ενεργά αντίληψη και σκέψη.

Αλλά και το κείμενο πρέπει να είναι σύμφωνα με το πνεύμα των παιδιών, ώστε να είναι σε θέση με τη βοήθεια των πνευματικών τους δυνάμεων ν' ανακαλύψουν και τα δύο. Ο

Αντ. Μπενέκος επισημαίνει τη συχνή υποβάθμιση του κειμένου που συνοδεύει την εικόνα στο εικονογραφημένο βιβλίο λέγοντας ότι « στις περισσότερες περιπτώσεις ο λόγος είναι άναρθος ή ανοργάνωτος, αποσπασματικός, άχρωμος και άτονος, συντακτικά και γραμματικά αδόκιμος⁸».

Όσον αφορά το μέγεθος της εικόνας μπορούμε να πούμε ότι θα πρέπει «να εναρμονίζεται με τα λοιπά στοιχεία του βιβλίου, ώστε να συνθέτουν μια υφολογική ενότητα λ.χ. μεγάλο σχήμα – μεγάλα γράμματα – μεγάλες εικόνες και το αντίθετο»⁹. Σημαντικά είναι και άλλα δύο στοιχεία στην εικόνα: τα χρώματα και ο φωτισμός. «Τα χρώματα της εικόνας που είναι απαραίτητα στην προσχολική ηλικία πρέπει να είναι φωτεινά, καθαρά όχι κραυγαλέα και έντονα. Χρειάζεται προσοχή, γιατί είναι μια περίοδος καθοριστική για το γούστο του παιδιού, την αισθητική του αντίληψη»¹⁰.

Όμως περισσότερο οι εικόνες θα πρέπει να παριστάνουν κάτι από το βιωματικό κόσμο του παιδιού και από τον κόσμο που το περιβάλλει «να δείχνουν τον έμψυχο και τον άψυχο κόσμο αληθινό και γνήσιο, ζωντανό κι όχι άψυχο και αφύσικο»¹¹. Γιατί στις παιδαγωγικές απαιτήσεις του εικονογραφημένου βιβλίου υπάγεται και η ύπαρξη αισθητικής αρτιότητας της εικόνας.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η εικονογράφηση ενός παιδικού βιβλίου, μιας μικρής ιστορίας, πρέπει να είναι σύστοιχη προς τη διανοητική, τη γλωσσική και τη

συναισθηματική ικανότητα του παιδιού – «αναγνώστη» στο οποίο απευθύνεται. Ακόμα ότι η εικόνα και το κείμενο απαιτούν εναρμόνιση και οργανική δομή προκειμένου λόγος και τέχνη, γλώσσα και εικόνα ν' αλληλοσυμπληρώσουν, να πληροφορήσουν και να ενημερώσουν πληρέστερα το παιδί – «αναγνώστη».

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Γ.Δ.Κιτσάρας, *«Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία»*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ.68
2. *«Η Παιδική Λογοτεχνία»*, Εισηγήσεις στο Γ' Συνέδριο του ΚΕΠΒ, *«Η συμβολή της στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών»*, Εκδοτικές επιχειρήσεις Κουτσομπός Α.Ε.,1989, σελ.34
3. ο.π., *«Το εικονογραφημένο...»*, σελ.71
4. ο.π., σελ.75
5. ο.π., σελ.72
6. Μπενέκος Α., *«Το εικονογραφημένο βιβλίο»*, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1981, σελ.26
7. Γ.Κιτσαράς, ο.π. *«Το εικονογραφημένο...»*, σελ.74
8. ο.π. Α.Μπενέκος *«Το εικονογραφημένο βιβλίο»*, σελ.42
9. Γ.Κιτσαράς, ο.π., *«Το εικονογραφημένο...»*, σελ.75
10. Περ. «Διαβάζω», τ.248/1990 της Φ. Βακάλη – Συρογιαννοπούλου, σελ.29
11. Γ.Κιτσαράς, *«Το εικονογραφημένο..»*, σελ.76

Γ₂. Η προσφορά της εικόνας μιας ιστορίας στην αφομοίωση του περιεχομένου της από το παιδί προσχολικής ηλικίας.

Η εποπτεία στην εκπαίδευση¹ ήταν αντικείμενο μελέτης ακόμη από τον Κομένιο και τον Κ.Δ. Ousinski, οι οποίοι αντιτάχθηκαν στην ιδέα μάθησης που δε βασίζεται στην εποπτεία. Η αποδοχή των γνώσεων, σύμφωνα με τον Κομένιο, πρέπει να γίνεται με τη βοήθεια όλων των αισθητηρίων οργάνων και σύμφωνα με τον Ousinski τα παιδιά σκέφτονται με το σχήμα, τον ήχο και τα χρώματα.

Η αρχή της εποπτείας στην εκπαίδευση μπορεί να αιτιολογηθεί και με τη θεωρία του J.P.Pawlon για τα αισθητήρια όργανα της όρασης, της ακοής, της γεύσης, της όσφρησης, της αφής. Αυτά εξασφαλίζουν την ακρίβεια των γνώσεων και την πληροφόρία για την αποδοχή τους. Η σύνδεση μεταξύ εποπτείας και δραστηριότητας του λόγου είναι προϋπόθεση για την ανάπτυξη της πνευματικής δραστηριότητας και – πιο ειδικά της αφαιρετικής σκέψης.

Γενικά σήμερα δεν αμφισβητείται ότι το εικονογραφημένο βιβλίο έχει σπουδαίες λειτουργίες. Σύμφωνα με τον Αντώνη Μπενέκο² το εικονογραφημένο βιβλίο είναι η ανάγκη για επικοινωνία και μάθηση από τη μια μεριά και η ανάγκη για ατομική ή ομαδική έκφραση από την άλλη. Είναι δύο

λειτουργίες στην ανθρώπινη συμπεριφορά στις οποίες αναγνωρίζουμε μια μαθησιακή (όπου συμπεριλαμβάνεται και η διδακτική) και μια αισθητική – καλλιτεχνική (όπου εννοούμε και την ψυχαγωγία) διάσταση.

Οι εικόνες σε συνδυασμό με το κείμενο μιας ιστορίας πληροφορούν το παιδί για τον κόσμο και ερμηνεύουν αυτόν τον κόσμο προσφέροντας στα παιδιά ποικίλες ωθήσεις και παροτρύνσεις για μάθηση και κοινωνικοποίηση. Ως συμπλήρωμα των άμεσων εμπειριών του περιβάλλοντος πληροφορούν το παιδί για τον κόσμο και το βοηθούν ν' ανακαλύψει ένα νέο κόσμο. Οι εικόνες ενός βιβλίου» ασκούν σημαντική επίδραση στο παιδί επειδή πλουτίζουν τα βιώματά του και καλλιεργούν τις αισθήσεις του»³. Ο Maier⁴ υποστηρίζει ότι «η έντονη βίωση του περιεχομένου ενός εικονογραφημένου βιβλίου, το οποίο περιεχόμενο σχετίζεται συνήθως με τον άμεσο κόσμο των εμπειριών του παιδιού, το οδηγεί στο να συγχαίρει, να συμβιώνει, να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων και τέλος να εξηγεί μερικά προβλήματα και να αισθάνεται σιγουριά για την ατομική κατάσταση της ζωής του. Αυτό είναι και το «παιδαγωγικό περιεχόμενο» το οποίο λαμβάνουν τα παιδιά μέσα από τα εικονογραφημένα βιβλία ως εξελικτική βοήθεια και βοήθεια ζωής».

«Για τα μικρά παιδιά το εικονογραφημένο βιβλίο είναι μια μύηση στην ίδια τη ζωή. Η εικόνα έχει κυρίως γνωστική λειτουργία»⁵. Όμως όπως αναφέραμε και στην αρχή, ένα βιβλίο,

μια ιστορία με εικόνες ψυχαγωγεί τα παιδιά. Μέσα από τις εικόνες το ενδιαφέρον του παιδιού κινείται καθώς τα «ζεστά» χρώματα προσελκύουν την προσοχή του. Το παιδί βλέποντας τις εικόνες διασκεδάζει. «Το χρώμα λειτουργεί στην συναισθηματική περιοχή, στη συναισθηματική σχέση ανάμεσα στο παιδί και την εικόνα»⁶.

Η εικόνα⁷ βοηθάει το παιδί να γίνει πιο διεισδυτικό στο περιεχόμενο του κειμένου, να διαμορφωθεί μια πιο συγκεκριμένη εικόνα του κειμένου, χωρίς βέβαια η εικονογράφηση να περιορίζει τη φαντασία του. Με την εικόνα δίνονται προεκτάσεις και συναισθήματα που το κείμενο αδυνατεί να το κάνει μη μπορώντας να μεταφέρει και ν' αποδώσει χρώματα και σχήματα. Επίσης, μπορούμε να πούμε ότι η εικόνα είναι αυτή που θα κάνει το παιδί ν' αγαπήσει το βιβλίο, είναι το πρώτο βήμα του παιδιού να πλησιάσει την τέχνη και να καλλιεργήσει την αισθητική του, «είναι ένας άμεσος τρόπος ν' αφομοιώσει καλύτερα το βιβλίο»⁸.

Το παιδί για να κατανοήσει τη σημασία του κειμένου που δίνει η εικόνα «πρέπει να επιστρατεύσει την ικανότητά του για αφαίρεση»⁹. Ξεκινώντας με την κατανόηση του κειμένου, του εκφραστικού μέσου που μπορεί εύκολα να αποκωδικοποιήσει μέσα από τη γνώση του λόγου, προχωρά και στην παράλληλη αποκωδικοποίηση της εικόνας. Έτσι η μη περιγραφική δομή της εικονογράφησης ωθεί το παιδί στην αναγνώριση σχέσεων και πιθανόν μη αναμενόμενων από την ανάγνωση του κειμένου

σχέσεων των γεγονότων που η εικόνα συντάσσει στο χώρο της. Το παιδί ωθείται στην αναγνώριση των κύριων στοιχείων της και στην ερμηνεία των σχέσεών τους. Μαθαίνει μ' αυτόν τον τρόπο να διακρίνει τη σημασία των στοιχείων της εικόνας μέσα από τη σχέση τους.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι το παιδί έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τη «στατική εικόνα»¹⁰ ανεξάρτητα από το χώρο και το χρόνο. Εξαιτίας αυτής της στατικότητας της εικόνας και του κειμένου, έχει τη χρονική διάρκεια να το παρατηρήσει, να το «διαβάσει» και να γευτεί την επαναλαμβανόμενη απόλαυσή. Αυτές τις δυνατότητες δε μπορεί να εκπληρώσει η άυλη και φευγαλέα εικόνα, την οποία το παιδί δε μπορεί να ιδιοποιηθεί και να την ανακαλεί στη μνήμη του, όταν τη χρειάζεται. Άλλωστε σύμφωνα με τον Ebbinghaus¹¹ «το ποσό των πληροφοριών που συγκρατούνται είναι ανάλογο με το χρόνο που διατέθηκε για την απόκτησή τους».

Επίσης «όταν τα ερεθίσματα απευθύνονται σε διαφορετικά αισθητήρια (όπως μάτι και αυτί) διευκολύνεται η αντιληπτική και γενικότερα η μαθησιακή διαδικασία»¹². Έτσι το παιδί που ακούει μια ιστορία και βλέπει τις εικόνες της αντιλαμβάνεται το περιεχόμενό της και συγκρατεί περισσότερα στοιχεία στη μνήμη του. Αν η επεξεργασία των πληροφοριών είναι επιφανειακή τότε η συγκράτηση θα είναι πρόσκαιρη ενώ αν η επεξεργασία είναι βαθύτερη, η συγκράτηση θα είναι μακροπρόθεσμη. «Η

είναι βαθύτερη, η συγκράτηση θα είναι μακροπρόθεσμη. «Η συγκράτηση των πληροφοριών επηρεάζεται τόσο από ενδογενείς παράγοντες (ικανότητες του ατόμου, δομή και λειτουργία του γνωστικού συστήματος) όσο και από παράγοντες που αναφέρονται στη φύση των πληροφοριακών ερεθισμάτων και στις συνθήκες πρόσληψής τους»¹³.

Γενικά έχει διαπιστωθεί¹⁴ ότι το εικονογραφημένο βιβλίο όπως είναι και οι Μικρές Ιστορίες, συντελεί στην αποτελεσματικότερη εμπέδωση του κειμένου, στην καλλιέργεια της φαντασίας, της ευαισθησίας, της παρατηρητικότητας, της καλαισθησίας και της δεικτικής τάσης του παιδιού απέναντι στα διαφοροποιημένα καλλιτεχνικά μηνύματα.

Επίσης πολλαπλές έρευνες¹⁵ έχουν αποδείξει ότι οι εικόνες με την ιδιαιτερότητά τους (χρώμα, φιγούρες κ.λ.π.) προκαλούν τα παιδιά να εκφράζονται και να ξεπερνούν τις γλωσσικές δυσκολίες που έχουν. Αλλά και ότι η εικόνα με την αφαιρετική της ιδιότητα ανταποκρίνεται περισσότερο στις πνευματικές ικανότητες του παιδιού και προωθεί μ' αυτόν τον τρόπο τη μάθηση από εσωτερικά κίνητρα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι η ανάγνωση μιας ιστορίας με την επίδειξη των εικόνων της έχει θετικές συνέπειες για το μικρό παιδί. Όμως για να αποκομίσει το παιδί όλα αυτά τα θετικά στοιχεία που του παρέχει η εικόνα μιας ιστορίας σε συνδυασμό με το κείμενο της, χρειάζεται το ενδιαφέρον πρώτα των γονέων και ύστερα των δασκάλων. Αυτοί είναι που θα ενθαρρύνουν το

παιδί να έρθει σε επαφή με το εικονογραφημένο βιβλίο αλλά και με τα αναγνώσματα της παιδικής λογοτεχνίας γενικότερα.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. «Εφαρμοσμένη παιδαγωγική στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας» Μ.Σμαράγδα – Τσιαντζή, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1997, σελ.85
2. περ. «Διαβάζω» τ.248/1990, σελ.32
3. Γ.Δ.Κιτσαράς, ο.π. «Το εικονογραφημένο..», εκδ. Παπαζήση, 1993, σελ.46
4. ο.π., σελ.55
5. «Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί», Εισηγήσεις στο Β΄ Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β., εκδ. Καστανιώτη, 1988 Αθήνα, άρθρο της Β. Ψαράκη σελ.129
6. ο.π., «Το εικονογραφημένο...» σελ.83
7. περ. «Διαδρομές», τ.53/1999, σελ.19, (Ν. Ανδρικόπουλος, εικονογράφος)
8. ο.π., «Η παιδική λογοτεχνία...», Β΄ Σεμινάριο Κ.Ε.Π.Β., σελ.145, άρθρο Α. Μενεδρινού, εικονογράφος.
9. Περ. «Διαβάζω» τ.242/1992, σελ.101;
10. Γ. Κιτσαράς, ο.π., «Το εικονογραφημένο...» σελ.48
11. «Γνωστική Ψυχολογία (διαδικασία μάθησης)» Τόμος 1, Κ.Δ. Πόρποδας, Αθήνα 1996, σελ. 156
12. ο.π., σελ.116
13. ο.π., σελ.168
14. Περ. «Διαβάζω» τ.51/1998, σελ.216
15. Περ. «Διαβάζω» τ.242/1992, σελ.193, 194.

- Συνέντευξη του εικονογράφου κ. Θ. Καμπούρη

«Η εικόνα και σαν Περιεχόμενο και σαν Μορφή βοηθά άμεσα το παιδί προσχολικής ηλικίας να αφομοιώσει μια εικονογραφημένη ιστορία. Οι εικόνες ασκούν ιδιαίτερη μαγεία στο παιδί, και ανεξάρτητα από τις γλωσσικές του ικανότητες ικανοποιεί την περιέργεια του. «Το παιδί παίρνει με την εικόνα ένα κομματάκι κόσμο στα χέρια του, μπορεί να της φέρεται σύμφωνα με τη δική του κρίση, να την αλλάξει με τη φαντασία του και να χρονοτριβεί λιγότερο ή περισσότερο μ' αυτή.» Ακόμη ενεργεί άμεσα, επειδή η γλώσσα της εικόνας είναι οπτική και γι' αυτό και διεθνής.

Με την ιδιαιτερότητα της εικόνας ως απεικόνισης της πραγματικότητας, κατανοεί το συμβολικό της χαρακτήρα και εθίζεται βαθμιαία – στην αρχή, σε ηλικία δύο ετών περίπου, συγχέει την απεικόνιση της πραγματικότητας με την ίδια την πραγματικότητα – στην κατανόηση της εικόνας, καθώς και στην αφαίρεσή από αυτή. Με τον τρόπο αυτό το παιδί εισάγεται στην αναγνώριση των συμβόλων με την αφαιρετική διαδικασία, δηλαδή στον πνευματικό κόσμο, όπου βασίζεται στα σημεία και τα σύμβολα.

Με την επαναλαμβανόμενη παρατήρηση των εικόνων το παιδί παρακινείται να μιλήσει, να διηγηθεί, να ρωτήσει, να αντιληφθεί και να μάθει. Με αυτόν τον τρόπο, όμως, πέρα από την προώθηση της γλωσσικής εξέλιξης, παροτρύνεται η λειτουργία της σκέψης και ασκείται ή αντίληψη, αφού η

ανάπτυξη της γλώσσας συμπορεύεται με την ανάπτυξη της λειτουργίας της αντίληψης.

Ακόμα η μορφή της εικόνας λειτουργεί σαν μηχανισμός προσέγγισης της δομής του κειμένου, και η μορφή μαζί με το περιεχόμενο της εικόνας επαληθεύουν και ζωντανεύουν τα γεγονότα του κειμένου. Δηλαδή είναι και φορέας μηνύματος και καλλιτεχνικό γεγονός.

Η εικόνα γενικά αφυπνίζει το παιδί και το οδηγεί στο να μάθει να παρατηρεί, που αποτελεί προϋπόθεση να συγκρίνει, αλλά και να κρίνει καταστάσεις από το κείμενο ή του περιβάλλοντος του γενικά».

Β΄ ΜΕΡΟΣ

B1. Στόχος και υποθέσεις έρευνας

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσω κατά πόσο η εικόνα μιας Μικρής Ιστορίας μπορεί να συμβάλλει στην αφομοίωση του περιεχομένου της από το παιδί της προσχολικής ηλικίας. Δηλαδή κατά πόσο η εικόνα βοηθάει την παρατηρητικότητα και τη μνήμη του παιδιού ώστε να συγκρατεί και στη συνέχεια ν' ανακαλεί από τη μνήμη περισσότερα στοιχεία του περιεχομένου της Μ.Ι. (σε σύγκριση με το παιδί στο οποίο έγινε ανάγνωση Μ.Ι. χωρίς την επίδειξη των εικόνων της).

Με βάση το σκοπό της έρευνας που παρουσιάστηκε συνοψίζουμε τις υποθέσεις, την ορθότητα των οποίων πρόκειται να θέσουμε σε δοκιμασία.

Οι υποθέσεις της έρευνας είναι οι ακόλουθες:

1. Εάν με την επίδειξη εικόνων των Μ.Ι. τα παιδιά μπορούν να συγκρατήσουν στη μνήμη τους και ν' ανακαλέσουν μεγαλύτερο ποσό πληροφοριών – στοιχείων του περιεχομένου.
2. Εάν και κατά πόσο τα παιδιά που είδαν και παρατήρησαν τις εικόνες πλησιάζουν το περιεχόμενο των Μ.Ι. και δεν το διαφοροποιούν.
3. Εάν και κατά πόσο τα παιδιά στα οποία δεν έγινε η επίδειξη των εικόνων δυσκολεύονται ν' ανακαλέσουν

από τη μνήμη τους τις πληροφορίες του περιεχομένου των Μ.Ι.

4. Εάν και κατά πόσο η ανάγνωση χωρίς την επίδειξη εικόνων θα οδηγούσε τα παιδιά στην αλλαγή του περιεχομένου των Μ.Ι.
5. Εάν η επίδειξη των εικόνων της μικρής ιστορίας συμβάλει στην ανάπτυξη της παρατηρητικότητας των παιδιών της προσχολικής ηλικίας.
6. Εάν και κατά πόσο η επίδειξη των εικόνων περιορίζει τη φαντασία των παιδιών σε σύγκριση με τα παιδιά που δεν είδαν τις εικόνες των ιστοριών.

B2. ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η Έρευνα πραγματοποιήθηκε στα νηπιαγωγεία: α) 38^ο Ορφανοτροφείου 4 (διθέσιο) και 45^ο και 11^ο Χ. Λούλη – Γανοχώρας της Ν. Ιωνίας Βόλου.

Το δείγμα της έρευνας ήταν 63 παιδιά ηλικίας 4 ½ - 6 χρονών. Για τη διεξαγωγή της έρευνας έγινε επιλογή τριών μικρών ιστοριών: «Ο οδοντίατρος Ιππόλυτος Ιπποπόταμος» της Σ. Ζαραμπούκα, εκδ. Πατάκη 1996, «Ο καλός Φουρφούρης» Σεράλ – Φρεντερίκ Στέρ, εκδ. Σύγχρονοι ορίζοντες, 1998 και «Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής» σε μετάφραση Μάϊα Ρούτσου, εκδ. Άγκυρα 1998. Η επιλογή αυτή έγινε ύστερα από προσεχτική μελέτη, ώστε οι Μ.Ι. να περιλαμβάνουν τα κριτήρια που προϋποθέτει ένα καλό εικονογραφημένο βιβλίο (όπως αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο Γ2).

Στη συνέχεια συντάχθηκαν τρία ερωτηματολόγια (σελ.), ένα για κάθε Μ.Ι. που το καθένα περιέχει έξι ερωτήσεις. Επέλεξα τη χρήση ερωτηματολογίου για να δημιουργήσω με τις ερωτήσεις στο παιδί το κίνητρο να μιλήσει και για να μαζέψω κατόπιν από τις απαντήσεις των παιδιών τις πληροφορίες για την έρευνα. Οι ερωτήσεις αναφέρονται στο περιεχόμενο, δηλαδή στο κείμενο και στις εικόνες, των Μ.Ι. και είναι ανοιχτού και κλειστού τύπου.

Η έρευνα άρχισε στις 3 – 2 – 2000 και ολοκληρώθηκε στις 24 – 2 – 2000. Επέλεξα τυχαία χωρίζοντας τα παιδιά σε δύο ομάδες (για να γίνει η σύγκριση) να κάνω στην α΄ ομάδα των νηπιαγωγείων 45^ο και 11^ο ανάγνωση των μικρών ιστοριών χωρίς την επίδειξη εικόνων έχοντας συνολικά 33 παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα και στη β΄ ομάδα του νηπιαγωγείου 38^ο (διθέσιο) να κάνω ανάγνωση των μικρών ιστοριών με την επίδειξη των εικόνων έχοντας συνολικά 30 παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα.

Στα παιδιά της α΄ ομάδας αφού διάβαζα τη Μ.Ι. καλούσα ένα – ένα τα παιδιά στο γραφείο, (που βρισκόταν έξω από την τάξη) και τους έκανα τις ερωτήσεις που αφορούσαν τη συγκεκριμένη ιστορία. Για να έχω τις ακριβείς απαντήσεις των παιδιών τις κατέγραφα σ΄ ένα δημοσιογραφικό μαγνητόφωνο. Κάθε μέρα διάβαζα από μία ιστορία.

Μόλις ολοκλήρωσα το στάδιο με την ανάγνωση των ιστοριών χωρίς την επίδειξη εικόνων συνέχισα με τη β΄ ομάδα. Στα παιδιά της β΄ ομάδας αρχικά διάβαζα τη Μ.Ι. και έπειτα έδειχνα προσεχτικά τις εικόνες αφήνοντας αρκετό χρονικό διάστημα να τις παρατηρήσουν, χωρίς εγώ να σχολιάσω καθόλου. Στη συνέχεια καλούσα το κάθε παιδί σ΄ ένα πιο ήσυχο μέρος της τάξης και έκανα τις ερωτήσεις, καταγράφοντας τις απαντήσεις στο μαγνητόφωνο.

Δυσκολίες οι οποίες παρουσιάστηκαν στην αρχή της έρευνας όπως, η άρνηση των νηπιαγωγών να με δεχτούν για την

έρευνα μου, η ύπαρξη κατάλληλου χώρου όπου θα γινόταν οι ερωτήσεις, αλλά και η αμηχανία ή η έλλειψη θάρρους ορισμένων παιδιών τα οποία δεν ήθελαν ν' απαντήσουν στις ερωτήσεις, αντιμετωπίστηκαν και η έρευνα μου διεξάχθηκε ομαλά.

Ζωορπούλα
ΟΛΟΝΤΟΓΓΑΙΡΟΣ
ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ
ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ

08.899 282
ΑΡ

ΕΚΔΟΣΗ
ΠΑΤΑΡΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1^η Ιστορία: «Ο Ιππόλυτος Ιπποπόταμος»

Σ. Ζαραμπούκα, εκδ. Πατάκη, 1996

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποια ζώα άρεσε ο ιπποπόταμος;
2. Πως ήταν (αισθανόταν) όταν περίμενε στο οδοντιατρείο τη σειρά του;
3. Πως ήταν το ιατρείο και ο γιατρός;
4. Ο γιατρός ήταν μόνος του; Ποιοι ήταν οι βοηθοί του;
5. Τι έκαναν ο γιατρός και οι βοηθοί του στο στόμα του ιππόλυτου;
6. Τι έκανε ο γιατρός για να μη φαίνεται το δόντι του ιππόλυτου «τσιμεντένιο»;

Ο καλός Φουρφούρης

Σεσίλ Στερ - Φρεντερίκ Στερ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ
ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

**2^η Ιστορία: «Ο καλός Φουρφούρης», Σεράλ Στερ –
Φερντερίκ Στερ, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες, 1998**

Ερωτήσεις:

1. Τι πράγματα ζητάει ο Γκρίζλι από το Φουρφούρη;
2. Τι κάνει ο Φουρφούρης στον κήπο του;
3. Πως είναι η κουζίνα του Φουρφούρη;
4. Τι τα ήθελε όλα αυτά τα εργαλεία – πράγματα ο Γκρίζλι;
5. Τι προσφέρει στο τέλος ο Γκρίζλι στο φίλο του για να τον ευχαριστήσει που του έδωσε τόσα πράγματα;
6. Πόσοι και τι ήταν οι ήρωες της ιστορίας μας; (άνθρωποι ή ζώα).

Ο Κοιμήσις ΚΑΙ Ο Ροχαδητής

αγκυρα

για παιδιά
2-5
χρονών

**3^η Ιστορία: «Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής», μετάφραση
Μαία Ρούτσου, εκδόσεις Άγκυρα 1998.**

Ερωτήσεις:

1. Τι ζημιές έκαναν τα δύο ποντικάκια και είναι τόσο άτακτα;
2. Τι τους έκανε η μαμά τους αφού έριξαν κάτω τη ζύμη και γέμισαν;
3. Ποιο συνάντησαν στο δρόμο τους;
4. Που έβαλαν τα κεράσια που αγόρασαν;
5. Που έπεσε το καλάθι με τα κεράσια;
6. Τι έφτιαξε η μαμά ποντικίνα για να φάνε τα ποντικάκια της;

B3. Αποτελέσματα της Έρευνας

Οι ερωτήσεις της κάθε μιας από τις τρεις μικρές ιστορίες που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται στο περιεχόμενό της, δηλαδή στο κείμενο και στις εικόνες. Μ' αυτόν τον τρόπο τα παιδιά που άκουσαν μόνο την ιστορία απαντούν στις ερωτήσεις με βάση όσα άκουσαν ενώ τα παιδιά που άκουσαν και είδαν τις εικόνες της ιστορίας απαντούν στις ερωτήσεις με βάση όσα άκουσαν και παρατήρησαν.

Στην πρώτη (α΄) ομάδα παιδιών στα οποία έγινε η ανάγνωση των ιστοριών χωρίς την επίδειξη εικόνων έχουμε τα εξής αποτελέσματα:

- **Α΄ Ιστορία: «Ιππόλυτος Ιπποπόταμος»**

Στην πρώτη ερώτηση μόνο το 3% απάντησε σωστά ότι δηλαδή τα ζώα στα οποία άρεσε ο Ιππόλυτος ήταν οι καρδερίνες ενώ άλλο 3% απάντησε λάθος λέγοντας ότι άρεσε στις «νεράϊδες». Το 93,9% δεν απάντησε καθόλου. Στη δεύτερη ερώτηση το 39,39% απάντησε πολύ γενικά και μονολεκτικά ότι ο Ιππόλυτος φοβόταν ή ήταν λυπημένος ή πονούσε. Το 15,15% απάντησε λάθος ότι ήταν χαρούμενος ή ήταν καλά. Το 45,45% δεν απάντησε καθόλου. Στην τρίτη ερώτηση το 69,69% δεν απάντησε καθόλου, το 30,3% φαντάστηκε ότι ο γιατρός φορούσε μάσκα, άσπρα ρούχα κ.α. Στην τέταρτη ερώτηση το 60,6% απάντησε σωστά, ότι ο γιατρός είχε βοηθούς αλλά κανένα παιδί δεν ήξερε τι ήταν οι βοηθοί (άνθρωποι ή ζώα). Το

39,3% δεν απάντησε καθόλου και το 9% απάντησε λάθος λέγοντας ότι ο γιατρός ήταν μόνος του. Στη πέμπτη ερώτηση το 48,48% δεν απάντησε καθόλου, το 36,36% έδωσε ελλιπής απάντηση ότι ο γιατρός έκανε σφράγισμα ή ότι έβαλε τσιμέντο στο στόμα του Ιππόλυτου. Το 15,15% έδωσε λάθος απάντηση λέγοντας ότι ο γιατρός έβαλε λάσπη στο στόμα του ιπποπόταμου ή του έδωσε φάρμακα ή ότι έκανε εγχείριση. Στην έκτη ερώτηση το 51,51% δεν απάντησε καθόλου, το 33,33% μίλησε μόνο για το νερό που έβαλαν οι βοηθοί και ο γιατρός στο στόμα του ιππόλυτου και το 15,15% άλλαζαν το νόημα της ιστορίας λέγοντας ότι του έκαναν εγχείριση ή ότι του έβγαλαν το δόντι κ.α.

Β' Ιστορία: «Ο καλός Φουρφούρης»

Στην πρώτη ερώτηση το 18,18% δεν απάντησε καθόλου, το 72,72% θυμόταν μόνο τα δύο πράγματα που ζήτησε ο Γκριζλι από το Φουρφούρη ενώ μόλις το 9% θυμόταν όλα τα πράγματα (σανίδες, καρτσάκι, σκάλα, βαζάκια). Στη δεύτερη ερώτηση το 81,81% δεν απάντησε καθόλου, το 18,18% φαντάστηκε ότι ο Φουρφούρης στον κήπο του μαγειρεύει, χτίζει, δουλεύει κ.α. Στην τρίτη ερώτηση το 66,6% δεν απάντησε καθόλου, το 33,4% φαντάστηκε ότι στην κουζίνα υπήρχαν διάφορα αντικείμενα όπως κατσαρόλες, καρέκλες, τραπέζι, πιάτα και κουτάλια. Στην τέταρτη ερώτηση το 57,5%

δεν απάντησε καθόλου, το 3% απάντησε λάθος, ότι ο Γκρίζλι πρόσφερε στο Φουρφούρη πορτοκάλια και το υπόλοιπο 39,39% απάντησε σωστά αλλά μονολεκτικά «μέλι». Στην πέμπτη ερώτηση το 18,18% απάντησε σωστά ότι δηλαδή ο Γκρίζλι ήθελε όλα αυτά τα πράγματα για να πάρει το μέλι ενώ το 81,81% δεν απάντησε τίποτα. Στην έκτη ερώτηση το 42,42% δεν απάντησε καθόλου ενώ το 57,57% είπε μόνο ότι οι ήρωες της ιστορίας μας ήταν «Φίλοι» χωρίς να γνωρίζουν τι ήταν (άνθρωποι ή ζώα και τι ζώα).

• Γ' Ιστορία: «Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής»

Στην πρώτη ερώτηση το 33,3% δεν απάντησε καθόλου, το 12,12% είπε τις ζημιές που έκαναν τα ποντικάκια ότι δηλαδή γέμισαν τα ρούχα τους και το πάτωμα με τη ζύμη, ότι έριξαν τη ζύμη κάτω, ότι έριξαν το καλάθι με τα κεράσια (σε διαφορετική όμως σειρά). Το 54,5% αναφέρθηκε μόνο στη μία ζημιά που έκαναν τα ποντικάκια όταν έριξαν τη ζύμη και γέμισαν το πάτωμα και τα ρούχα τους. Στη δεύτερη ερώτηση το 51,51% δεν απάντησε καθόλου ενώ το 43, 49% απάντησε μονολεκτικά ότι δηλαδή η μαμά ποντικίνα καθάρισε τα παιδιά της ή τα έπλυνε. Στην τρίτη ερώτηση το 69,69% δεν απάντησε καθόλου ενώ το 15,15% είπε ότι τα ποντικάκια συνάντησαν το φίλο τους τον Κουρελή και το υπόλοιπο 15,15% πρόσθεσε και τη συνάντησή του με τη σφίγγα. Στην τέταρτη ερώτηση το 54,5% απάντησε μονολεκτικά «στο καλάθι», το 39,3% δεν απάντησε

καθόλου και το 6% απάντησε λάθος ότι τα ποντικάκια έβαλαν τα κεράσια σε σακούλα ή στη κατσαρόλα. Στη πέμπτη ερώτηση το 42,42% δεν απάντησε καθόλου, το 6% απάντησε σωστά ότι δηλαδή το καλάθι με τα κεράσια έπεσε στο κεφάλι του Κουρελή και το 51,51% απάντησε λάθος, ότι το καλάθι έπεσε στο γκρεμό, κάτω, στο δένδρο κ.α. Στην έκτη ερώτηση το 57,57% απάντησε σωστά «κέικ» το οποίο έφαγαν τα ποντικάκια. Το 30,3% δεν απάντησε καθόλου και το υπόλοιπο 12,12% απάντησε λάθος ότι τα ποντικάκια έφαγαν το φαγητό τους.

Στη δεύτερη (β') ομάδα των παιδιών στα οποία έγινε η ανάγνωση των ιστοριών με την επίδειξη εικόνων έχουμε τα εξής αποτελέσματα:

- **Α' Ιστορία: «Ιππόλυτος Ιππόταμος»**

Στην πρώτη ερώτηση το 73,3% απάντησε γενικά ότι ο ιπποπόταμος άρσε στα πουλάκια (στοιχείο της εικόνας). Το 20% απάντησε «στις καρδερίνες» και το υπόλοιπο 6,6% δεν είπε τίποτα. Στη δεύτερη ερώτηση το 89,9% απάντησε σωστά χρησιμοποιώντας μάλιστα πολλά στοιχεία της εικόνας ότι ο Ιππόλυτος είχε με ένα πανί (κόκκινο) δέσει το δόντι του και ότι ήταν πολύ λυπημένος ή ότι πονούσε ή ότι ο Ιππόλυτος πονούσε και περίμενε με τα άλλα ζώα στη καρέκλα του. Υπήρχε και ένα 10% που απάντησε μονολεκτικά ότι δηλαδή ο Ιππόλυτος πονούσε ή ήταν λυπημένος. Στην τρίτη ερώτηση το 83,3% περιέγραψε την εικόνα που είδε λέγοντας ότι το ιατρείο είχε

τεράστια μηχανήματα ότι ο γιατρός ήταν ένα πουλάκι που φορούσε γυαλιά και ότι υπήρχε μια μεγάλη καρέκλα που καθόταν ο ιπποπόταμος. Το υπόλοιπο 16,6% περιέγραψε το χώρο του ιατρείου και το γιατρό προσθέτοντας στοιχεία της φαντασίας του όπως το ότι ο γιατρός φορούσε άσπρα ρούχα, είχε μάσκα και εργαλεία. Στην τέταρτη ερώτηση 100% απάντησε σωστά ότι ο γιατρός είχε βοηθούς, τα πουλάκια που ήταν οι νοσοκόμες. Στην πέμπτη ερώτηση το 80% θυμόταν όλα όσα έκανε ο γιατρός και οι βοηθοί του στο στόμα του Ιπόλυτου ότι δηλαδή έβαλαν ένα κουβά τσιμέντο, τρύπησαν το δόντι με τρυπάνι και του έβαλαν ένα ξύλο για να μη φάει το γιατρό ή για να μη κλείνει το στόμα του. Το 90% είπε για το σφράγισμα που έκανε ο γιατρός με το τρυπάνι και για το τσιμέντο που έριξε στο στόμα του ιπποπόταμου. Στην έκτη ερώτηση το 53,3% απάντησε ότι ο γιατρός και οι νοσοκόμες έπλυναν με νερό το στόμα του Ιπόλυτου και του έβαλαν μια κλωστή για να καθαρίσει το δόντι, ενώ το 46,6% μίλησε μόνο για το νερό, με το οποίο έπλυναν το στόμα του Ιπόλυτου ο γιατρός και οι νοσοκόμες.

- **Β΄ Ιστορία: «Ο καλός Φουρφούρης»**

Στην πρώτη ερώτηση το 80% είπε όλα τα πράγματα που ζήτησε ο Γκρίζλι από το Φουρφούρη, δηλαδή τις σανίδες, τη σκάλα, το καροτσάκι και τα βαζάκια. Το 20% είπε τα τρία πράγματα από τα παραπάνω. Στη δεύτερη ερώτηση το 13,3%

δεν απάντησε, το 85,6% είπε ότι ο Φουρφούρης μάζευε κόκκινα μήλα ή μούρα ή κεράσια. Από ότι φάνηκε τα περισσότερα παιδιά δε γνώριζαν τη λέξη «βατόμουρα». Στην τρίτη ερώτηση το 70% περιέγραψε τη κουζίνα με αρκετά στοιχεία που μας δίνει η εικόνα του βιβλίου, όπως κατσαρόλες, κουτάλες, ντουλάπια, το φαγητό στο τζάκι, το τραπέζι με τις καρέκλες. Το 30% χρησιμοποίησε λιγότερα στοιχεία της εικόνας. Στην τέταρτη ερώτηση το 63,3% απάντησε σωστά αλλά μονολεκτικά ενώ το 36,6% περιγραφικά λέγοντας ότι ο Γκρίζλυ πρόσφερε βαζάκια με μέλι μέσα στο καροτσάκι. Στη πέμπτη ερώτηση το 93,3% απάντησε σωστά ότι δηλαδή ο Γκρίζλι ήθελε όλα αυτά τα πράγματα για να πάρει το μέλι και μάλιστα ένα ποσοστό 38,3% από αυτό είπε «για να μαζέψει μέλι από βουνό», όπως δείχνει η τελευταία εικόνα της ιστορίας. Όμως υπήρχε και το 6,6% που δε θυμόταν και δεν απάντησε στην ερώτηση. Στην έκτη ερώτηση το 100% των παιδιών απάντησε σωστά ότι οι ήρωες της ιστορίας μας ήταν τρεις αρκούδες που ήταν καλοί φίλοι.

- **Γ΄Ιστορία: «Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής»**

Στην πρώτη ερώτηση το 83,3% απάντησε λέγοντας όλες τις ζημιές που έκαναν τα ποντικάκια με διαφορετική σειρά αλλά με πολλά λόγια, περιγραφικά και όχι μονολεκτικά όπως ότι «έπεσε η ζύμη κάτω και λέρωσαν το πάτωμα, το πρόσωπο τους, τα μουστάκια τους και τα ρούχα τους», «έριξαν το καλάθι με τα

κεράσια στο κεφάλι του Κουρελή και τα κεράσια έπεσαν κάτω». Το 16,6% περιέγραψαν πιο πολύ την πρώτη ζημιά, αυτή που τα ποντικάκια έριξαν τη ζύμη. Στη δεύτερη ερώτηση το 90% απάντησε σωστά ότι η μαμά ποντικίνα μάλωσε και καθάρισε τα ποντικάκια με μια πετσέτα και τα σαπούνισε με νερό για να καθαρίσουν ενώ υπήρχε και το 10% που απάντησε σωστά χωρίς πολλές περιγραφές. Στην τρίτη ερώτηση το 63,3% απάντησε ότι τα ποντικάκια συνάντησαν το σκιάχτρο τον Κουρελή την κυρία που τους έδωσε τα κεράσια και τη σύριγγα. Το 26,6% μίλησε μόνο για τον Κουρελή και το 10% δεν απάντησε καθόλου. Στην τέταρτη ερώτηση το 100% απάντησε σωστά ότι τα κεράσια τα έβαλαν στο καλάθι ενώ ένα ποσοστό 40% από αυτό χαρακτήρισε το καλάθι «μεγάλο», όπως φαίνεται στην εικόνα. Στην πέμπτη ερώτηση το 80% απάντησε σωστά ότι δηλαδή το καλάθι με τα κεράσια έπεσε πάνω στο κεφάλι του σκιάχτρου. Το 16,6% δεν απάντησε καθόλου ενώ το 3,3% απάντησε λάθος ότι έπεσε στα χόρτα. Στην έκτη ερώτηση όλα τα παιδιά 100% απάντησαν σωστά ότι τα ποντικάκια έφαγαν κέικ ενώ ένα ποσοστό 57% περιέγραψε λέγοντας ότι τα ποντικάκια έφαγαν κέικ όλα μαζί στο σπίτι, ή στην κουζίνα με τη μαμά τους ή ότι κάθονταν στο τραπέζι και έτρωγαν όλα μαζί.

• Α΄ Ιστορία: «Ιππόλυτος Ιπποπόταμος».

α΄ ομάδα

β΄ ομάδα

Ανάγνωση χωρίς επίδειξη εικόνων		Ανάγνωση με επίδειξη εικόνων
<u>Ερωτήσεις</u>	<u>Απαντήσεις</u>	<u>Απαντήσεις</u>
1η	93,9% καθόλου, 3% σωστά, 3% λάθος.	6,6% καθόλου, 20% σωστά 73,3% σωστά (πιο γενικά).
2η	45,45% καθόλου, 39,39% σωστά (αλλά μονολεκτικά), 15,15% λάθος.	89,9% σωστά (αναφορά σε στοιχεία της εικόνας), 10% μονολεκτική απάντηση.
3η	69,69% καθόλου, 30,3% φανταστικά.	83,3% σωστά (αναφορά σε στοιχεία της εικόνας), 16,6% πρόσθεσε και φανταστικά στοιχεία.
4η	30,3% καθόλου, 60,6% σωστά μονολεκτικά, 9% λάθος.	100% σωστά
5η	48,48% καθόλου, 36,36% σωστά μονολεκτικά, και ελλιπής απάντηση, 15% λάθος.	80% σωστά (και περιγραφικά) 20% σωστά (ελλιπής απάντηση).
6η	51,51% καθόλου, 33,33% σωστά (ελλιπής απάντηση), 15,15% λάθος.	53,3% σωστά (και περιγραφικά), 46,6% (ελλιπής απάντηση)

Πίνακας 1.

• Β΄ Ιστορία: «Ο καλός Φουρφούρης»

α΄ ομάδα

β΄ ομάδα

Ανάγνωση χωρίς επίδειξη εικόνων		Ανάγνωση με επίδειξη εικόνων
Ερωτήσεις	Απαντήσεις	Απαντήσεις
1η	18,18% καθόλου, 9% σωστά, 72,72%ελλιπής απάντηση.	80% σωστά, 20% ελλιπής απάντηση.
2η	81,8% καθόλου, 18,18% φανταστικά.	13,3% καθόλου, 86,6% σωστά (αλλά ένα ποσοστό από αυτό χρησιμοποίησε άλλες λέξεις π.χ. κεράσια για να δείξει τη δουλειά που έκανε ο Φουρφούρης στο κήπο του).
3η	66,6% καθόλου, 33,4% φανταστικά.	70% σωστά (περιγραφή της εικόνας της ιστορίας), 30% ελλιπής περιγραφή.
4η	57,5% καθόλου, 39,3%σωστά μονολεκτικά, 3% λάθος.	63,3% σωστά (μονολεκτικά) 36,6% σωστά (περιγραφικά).
5η	81,8% καθόλου, 18,18% σωστά.	6,6% καθόλου, 93,3% σωστά.
6η	42,42% καθόλου, 57,57%ελλιπής απάντηση.	100% σωστά

Πίνακας 2.

• Γ΄ ΙΣΤΟΡΙΑ: «Ο Κοιμήσης και ο Ροχαλητής»

α΄ ομάδα

β΄ ομάδα

Ανάγνωση χωρίς επίδειξη εικόνων		Ανάγνωση με επίδειξη εικόνων
<u>Ερωτήσεις</u>	<u>Απαντήσεις</u>	<u>Απαντήσεις</u>
1η	33,3% καθόλου, 12,12% σωστά, 54% ελλιπής απάντηση.	83,3% σωστά (και περιγραφικά), 16,6% περιέγραψαν τη μια ζημιά ενώ αναφέρθηκαν επιγραμματικά στις άλλες.
2η	51,51% καθόλου, 48,49% μονολεκτική απάντηση.	90% σωστά (και περιγραφικά), 10% σωστά (αλλά χωρίς πολλές περιγραφές).
3η	69,69% καθόλου, 15,15% ελλιπής απάντηση, 15,15% μονολεκτική απάντηση.	10% καθόλου, 63,3% σωστά, 26,6% ελλιπής απάντηση.
4η	39,3% καθόλου, 54,5% σωστά (μονολεκτική απάντηση), 6% φανταστικά.	100% σωστά, 40% από το παραπάνω ποσοστό απάντησε πιο περιγραφικά..
5η	42,42% καθόλου, 6% σωστά, 51,5% λάθος.	16,6% καθόλου, 80% σωστά, 3,3% λάθος.
6η	30,3% καθόλου, 57,57 %σωστά, 12,12% λάθος.	100% σωστά και ένα. 40% από αυτό το ποσοστό απάντησε πιο περιγραφικά.

Πίνακας 3.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα αποτελέσματα της έρευνας και από τους πίνακες 1,2 και 3 οδηγούμαστε στα εξής συμπεράσματα:

Η ανάγνωση χωρίς την επίδειξη εικόνων των μικρών ιστοριών δε βοηθάει τα παιδιά να θυμηθούν όσα άκουσαν. Γι' αυτό και ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών που δεν είδαν τις εικόνες των ιστοριών δεν απαντούν καθόλου στις ερωτήσεις. Αντίθετα τα παιδιά της β' ομάδας στα οποία έγινε η επίδειξη εικόνων, απαντούν σωστά στο μεγαλύτερο ποσοστό τους. Παρατηρούμε δηλαδή ότι η απουσία της εικόνας στην ανάγνωση μιας ιστορίας δυσκολεύει τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας να αφομοιώσουν το περιεχόμενό της. Όταν όμως δοθεί στα παιδιά η ευκαιρία να παρατηρήσουν τις εικόνες της ιστορίας που διαβάζεται τότε το περιεχόμενό της αφομοιώνεται και πολυάριθμα στοιχεία του κειμένου συγκρατούνται και αναλύονται από τη μνήμη των παιδιών. Γι' αυτό και βλέπουμε στους πίνακες τις απαντήσεις των παιδιών των δύο ομάδων να έχουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους, όπως στην τρίτη ερώτηση της Α' ιστορίας (πίνακας 1) όπου 69,6% δεν απάντησε καθόλου και 100% απάντησε σωστά, στη δεύτερη ερώτηση της Β' ιστορίας όπου το 81,81% δεν απάντησε καθόλου και το 86,6% απάντησε σωστά.

Επίσης παρατηρούμε ότι η εικόνα βοήθησε τα παιδιά της β' ομάδας να απαντήσουν όχι μόνο σωστά στο μεγαλύτερο

ποσοστό τους (σε σύγκριση με τα παιδιά της α' ομάδας) αλλά και να δώσουν πιο περιγραφικές απαντήσεις. Στις απαντήσεις τους χρησιμοποίησαν πολλά στοιχεία που υπήρχαν στις εικόνες πλουτίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο το λεξιλόγιο τους. Από την άλλη πλευρά οι απαντήσεις των παιδιών της α' ομάδας είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους μονολεκτικές και ελλιπείς, όπως για παράδειγμα στην έκτη ερώτηση της β' ιστορίας όπου το 57,57% των παιδιών της α' ομάδας απάντησαν ότι οι ήρωες της ιστορίας ήταν «φίλοι» χωρίς να γνωρίζουν τι ήταν, εφόσον στο κείμενο αναφέρει τη λέξη «αρκούδος» μόνο μία φορά στην αρχή. Βλέπουμε δηλαδή ότι η εικόνα συμβάλλει στο να θυμηθούν τα παιδιά όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία του περιεχομένου της ιστορίας και έτσι να το κατανοήσουν πράγμα που αποδεικνύεται με την ανάκληση των στοιχείων που συγκράτησαν.

Από τα αποτελέσματα των απαντήσεων των δύο ομάδων αποδεικνύεται ακόμη ότι η εικόνα συμβάλλει στην ανάπτυξη της παρατηρητικότητας του παιδιού. Το παιδί έχοντας μπροστά του τις εικόνες της ιστορίας που άκουσε αρχικά τις παρατηρεί και στη συνέχεια σε συνδυασμό με το κείμενο συγκρατεί στη μνήμη του το περιεχόμενό της. Όταν χρειαστεί (μέσα από ερωτήσεις) να ανακαλέσει από τη μνήμη του το περιεχόμενο της ιστορίας, χρησιμοποιεί και τα στοιχεία που παρατήρησε στις εικόνες του βιβλίου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της απάντησης των παιδιών της β' ομάδας στην τέταρτη ερώτηση

της β' ιστορίας, στην οποία το 38,3% είπε ότι «ο Γκρίζλι ήθελε να πάρει το μέλι από το βουνό», όπως δείχνει η τελευταία εικόνα του βιβλίου.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι πολλά από τα παιδιά της α' ομάδας δίνουν λανθασμένες απαντήσεις. Αυτό σημαίνει ότι η απλή ανάγνωση της ιστορίας δε βοηθάει το παιδί να συγκρατήσει το περιεχόμενό της με αποτέλεσμα να χρησιμοποιεί δικά του στοιχεία αλλάζοντας το νόημα της ιστορίας. Αλλά για να συγκρατήσει το παιδί το περιεχόμενο της ιστορίας θα πρέπει να το έχει κατανοήσει πρώτα. Απ' ότι όμως φαίνεται η απουσία της εικόνας της ιστορίας που αναγιγνώσκεται στο παιδί της προσχολικής ηλικίας δε συμβάλει στη κατανόηση του περιεχομένου της. Για παράδειγμα η απάντηση που έδωσαν τα παιδιά της α' ομάδας (που δεν είδαν τις εικόνες της ιστορίας) στην δεύτερη ερώτηση της α' ιστορίας (15,15%) ότι ο Ιππόλυτος ήταν «χαρούμενος» ή «ήταν καλά» όταν περίμενε στο ιατρείο, δίνει λάθος νόημα στο περιεχόμενο της ιστορίας μας.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό αποτελεί το συμπέρασμα ότι στις απαντήσεις και των δύο ομάδων ενυπάρχει το φανταστικό στοιχείο. Βέβαια σε μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρείται στην α' ομάδα παιδιών, τα οποία, καθώς δεν είδαν τις εικόνες της ιστορίας, χρησιμοποίησαν τη φαντασία τους για ν' απαντήσουν στις ερωτήσεις οι οποίες αναφέρονται στις εικόνες του βιβλίου. Συγκεκριμένα παρατηρούμε στην τρίτη ερώτηση της β'

ιστορίας το 42,4% να φαντάζεται διάφορα πράγματα για να περιγράψει τη κουζίνα του Φουρφούρη, πολλά από τα οποία υπήρχαν πράγματι στην εικόνα του βιβλίου. Όμως το στοιχείο της φαντασίας παρατηρείται και στις απαντήσεις των παιδιών της β' ομάδας τα οποία παρόλο που είδαν τις εικόνες της ιστορίας, στις απαντήσεις τους πρόσθεσαν και φανταστικά στοιχεία. Για παράδειγμα στην τρίτη ερώτηση της Α' ιστορίας το 16,6% των παιδιών απάντησε προσθέτοντας στα ήδη υπάρχοντα στοιχεία της εικόνας και ότι «ο γιατρός φορούσε άσπρη ποδιά», ότι «είχε μάσκα» και ότι «είχε πολλά γιατρικά», στοιχεία που δεν υπήρχαν στην εικόνα.

Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι η επίδειξη των εικόνων των μικρών ιστοριών δεν περιορίζει σε μεγάλο βαθμό τη φαντασία των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. Αντίθετα στην περίπτωση που δε γίνεται επίδειξη εικόνων μπορεί μεν η φαντασία των παιδιών να πλάθει τα δικά της, όμως οδηγεί συχνά στη δημιουργία άλλου νοήματος του περιεχομένου της ιστορίας. Αυτό μπορούμε να το αποδείξουμε μέσα από ένα παράδειγμα: στην πέμπτη ερώτηση της α' ιστορίας όπου το 15,15% των παιδιών της α' ομάδας απαντάει ότι «ο γιατρός έβγαλε το δόντι του Ιππόλυτου» ή ότι «έκανε εγχείρηση».

Ύστερα από όλα τα παραπάνω μπορούμε πλέον να πούμε ότι τα συμπεράσματα της έρευνας που έγινε επαληθεύουν πλήρως τις υποθέσεις που διατυπώθηκαν στην αρχή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρατηρώντας την εικόνα του εξώφυλλου ίσως ο καθένας μας θα μπορούσε να φανταστεί πως πετά πάνω από τη γη και τη βλέπει από ψηλά. Όμως κάποιες απόμερες γωνίες μπορεί να του ξεφύγουν – κάποιες ήσυχες κοιλάδες ή μακρινά νησιάκια. Η γη μας είναι τόσο μεγάλη, που πάντα κάτι καινούριο έχει να φανερώσει. Έτσι και ένα παιδικό βιβλίο αν και είναι πολύ μικρό, για να χωρέσει όλα όσα υπάρχουν στον κόσμο γύρω μας, ωστόσο είναι αρκετά μεγάλο για να διηγηθεί και να παρουσιάσει μέσα από το κείμενο και τις εικόνες του αρκετά πράγματα. Οι έγχρωμες εικόνες μάλιστα είναι αυτές που κινούν το ενδιαφέρον των μικρών παιδιών με αποτέλεσμα το εικονογραφημένο βιβλίο να γίνεται πόλος έλξης γι' αυτό. Αλλά το παιδί της προσχολικής ηλικίας από μόνο του δεν είναι δυνατόν να έρθει σε επαφή με το βιβλίο. Εμείς οι ενήλικες οφείλουμε να δημιουργούμε κάθε φορά τα κατάλληλα ερεθίσματα και να ενθαρρύνουμε το παιδί να αγαπήσει το βιβλίο. Τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει ένα λογοτεχνικό βιβλίο στο παιδί είναι πολυάριθμα. Στο χέρι του καθενός μας είναι να αξιοποιήσουμε αυτά τα οφέλη για το καλό των παιδιών μας, τα οποία αποτελούν το μέλλον όλου του κόσμου.

:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λ.Γιάκος, *«Ιστορία της Ελληνικής Λογοτεχνίας»*, εκδ. Δ. Παπαδήμα, Αθήνα 1989
2. Β.Δ.Αναγνωστόπουλος – Αντ. Δελώνης, *«Παιδική Λογοτεχνία και Σχολείο»*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1988
3. Δ. Γιάκος *«Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας»*, τόμος Β΄
4. Β.Δ.Αναγνωστόπουλος *«Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας»* εκδ. Φίλων, Αθήνα 1998
5. Αντ. Δελώνης, *«Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία 1835 – σήμερα»* εκδ. Ηράκλειτος, Αθήνα 1986
6. Τ.Τσιλιμένη, Πρόσθετος Φάκελος του μαθήματος *«Μυθοπλασία και αφήγηση Μικρών Ιστοριών»*, Βόλος 1999
7. Γ.Ταρσούλη *«Παραμύθια και Μικρές Ιστορίες»*, περ. *«Διαδρομές»* τ.2 /1986.
8. Γ.Κιτσάρας *«Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και προσχολική ηλικία»*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993
9. Άρλοντ Γκρέμινγκερ, *«Το παιδί και το βιβλίο»*, Αθήνα 1979,
10. Δ.Γιάκος, *«Ιστορία της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας»*, εκδ. Εστία, Αθήνα 1977
11. Λ.Πέτροβιτς – Ανδροτσοπούλου *«Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία»*, Αθήνα 1983, εκδ. Καστανιώτη

12. Β.Δ.Αναγνωστόπουλος, «Γλωσσικό Υλικό στο Νηπιαγωγείο» εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997
13. Β.Δ.Αναγνωστόπουλος, «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997
14. Β.Δ.Αναγνωστόπουλος, «Ανιχνεύσεις», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1987
15. Κ.Κουλουμπή – Παπαπατροπούλου, περ. «Διαδρομές», τ. 27/1992
16. «Η παιδική Λογοτεχνία», Εισηγήσης στο Γ΄ Συνέδριο του ΚΕΠΒ, «Η συμβολή της στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών» Εκδοτικές επιχειρήσεις Κουτσουμπός Α.Ε., 1989
17. Α.Μπενέκος, «Το εικονογραφημένο βιβλίο», εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1981
18. Περ. «Διαβάζω», τ.248/1990 της Φ.Βακάλη – Συρογιαννοπούλου
19. Μ.Σμαράγδα – Τσιαντζή, «Εφαρμοσμένη παιδαγωγική στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1997
20. «Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί», Εισηγήσεις στο Β΄ Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β., εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1988 (άρθρο της Β. Ψαράκη)
21. περ. «Διαδρομές», τ.53/1999
22. περ. «Διαβάζω» τ.242/1992

23. Κ.Δ.Πόρποδας, «Γνωστική Ψυχολογία (διαδικασία μάθησης)», τόμος 1, Αθήνα 1996
24. Περ. «Διαβάζω», τα,51/1998

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000060784